KI DAK BARIEH

1998

Hynrei kumno ngan klet jingieit jong ngi ?
Shano ki kut ia ngi b'la sep ka sngi ?

Ki bor ba kynja mynsiem b'la shah dung
Ba da kumne ha ka jinglong myllung.

Ngam lah ban klet ia kum kita baroh
Hangne wat bym kot khmat briew ban iohi
Phi la khap ngain ki khmat, khadduh nga doh....
Ban iohi pat, ha kawei pat ka Ri.

BY

MARSIS NONGRUM

KI DAK BARIEH

MARBIS NONGRUM

Ha I Mei, bad I PaPa I ba la khlad noh
Bad kito kiba nga kynmaw tympang ieit ia ki
Kiba la don jngai ... jngai bah na nga bad ia
Ka Ri Khasi kaba nga da ieit eh ia ka.

Ia Shon ha Rajesh Printing Press, Qualapatty, Shillong-2

CORRIGENDUM

Ai ki jingmyntoi ha ka jingim briew,

Page 65/ No 3/ lines 9 — 12 Mistake :

Ban biang tara poitri jingieit jong ngi
Ngan iai d'wai ruh naduh mynsiem ban shlei,
Kam dei ruh kum um jer tang dei 'jat sngi
Mynstep ki um noh sha bym lah iohi :

Page 73/ No 19 You must write (K)
Page 78/ No 29 " " (D)

Ki Jingkdew Sla

Bynta 11 (Satire ne Ka Kyoh Mynthi)

Bynta 111. (Elegy Ne Lapalang)

Bynta IV. Ki Mieng Shem-Pep (Tragedy In Love Sonnet)

KI JINGKYRSIEW

Ka jingiaishah ka don ka por ban siew bainong ia kano kano ka jingtrei shitom ka jong u briew. Ka long kaba eh ban ïoh khlem da sei la ka buit ka bor naduh ka tynrai mynsiem jong ka jingaitilut, kam pher la ka long I barit ne kaba khraw, namar kiei kiei baroh ka shong ha ka jingangnud bad kata ka jingangnud ka iaid ryngkat bad ka jingsngewtynnat ia kata ka kam ha kaba la pynkhamti ha u. Haba ka sap ha u briew ka don lada u pyndonkam hok ia ka, da shisha kan long kaba seisoh. Hynrei lada um nang ban pyniaid ia ka ha ka rukom kaba dei ne lada don noh ki diengpynkiang kiba khanglad ha ka jingim ban leh ia kata ka kam, duh-hai ka long sangsot ia kum u ta u briew bad ki jingthmu baroh ki shu pulom ei. Ka shu pyut ei bad jah jynduh kum tdem Mombati b'la her ban jah thiaw ha ki saw lyer. Kumba ong lem u John Milton u ba la matlah shiteng ryta kumne: "And that one talent which is death to hide,

Lodg'd with me useless, though my soul more bent."

(On His Blindness)

Kumjuh ruh lada phai halor kane ka ri lum baieit jong ngi, don bun ki 'riew donsap ha kyndong ka ri; byllai ki 'tiew dohmaw ba shu jah rngai ba kim ioh lad ban pynpaw ia la ki sap ki phong khamtam ha ki kam thoh kot. Ki jingduk bad ki jingkyrduh ki long ki maw jynthut bad ki um bah um saw kiba khanglad ia ki. Ym don por, hap leit wad bylla ban

pyndap khaw ialade, iala ka ĩng ka sem ne ia la ki khun ki kti bad kiwei kiwei ki jingeh. Bun ruh lehse ki bym sngewthuh ia kane ka phang kren, namar kin sngew ba la biang ialade.... lehse kiwei ruh kin long lem kamjuh; hynrei em kam long kumta. Kiba mad ia ka jingeh, ki kham sngewthuh bunshah ban ia kito kiba im barabor ha ka suk ka saiñ, ka pahuh—hai bad ka rkhie ka kmen suda

Ki jingpynsyrwa ei ruh ia la ka por ka long ka jingduhnong bakhraw ia ki 'riewdonsap khamtam lada ki iap biej noh sha ki kam sngewbha pyrthei jong ka Ñiamra hapoh Along jong ka jingdum tliew. Ngi dei ruh ban tip shai ba, ka jingim kam ju ioh burom da kaba shu deng bha dur da kiei kiei kiba pynthaba, ka long donburom da kaba pyrkhat khia thew kaba long bad kaba dei ka mynsiem u Blei u ba la thaw ia ngi. Ban pule lei lei ia ka poetry katno ka ai ki jinghikai ba kynja bneng ki jingsneng jingkraw ha ki kyntien ki ba shoh jingmut bad kiba jylliew. Hynrei sngewdiaw, bun ki bym-sngewthuh ka pynsalia pynban ia ki. Ki jingbynnud pisa ban thied.... kham lah ban leit sha ki kam sngewbha, ki kam pyni dur, ki jingdih buaid, ki kiad bad ki drug kiba la sdang kynrei bad jyllei ha kine ki sngi haduh nga sdang ban duh jingkymen ban peit pyrman ia ka jingim briew. Ka jinglong-briew 'i kumba ka la jan sep sha ka jing-long mrad.

Ki kam tuh kam thiem, ki kam khalai, ka lute ka pyniap briew bad ki jingkulmar ki bym-sngewthuh sngewthaw shuh, ki pyniohi ia nga; ba ka ri ka la kylla

long kum ka lieng ba per halor sla um kaba la shah kynting hapdeng ka 'eriong bah sa ban shu ngam jlang shapoh duriaw. Katno kan jin da la long ka jing—'i bynnud ia ki khuu ka ri kiba la kylla mraw bad ki jingshahtch-mraw ha ki jingdum bad ki jingkyrni basniew baduh ba :

"Sa shisien biang sngew kum ban jaw ummat
A .... ka jinglong briew b'la hiar niamra pat !"
(Sa Shisien biang).

Hapdeng kane ka huri-hura pyrthei ka wan ruh ka jingkyrmen ia ka pateng ban sa wan kha briew ter-shi-ter, ne ma ki ruh kin sa ngam lang ha juh ? Kynmaw ba, ki briew ki dei ki mrad kumba ki mrad ki dei ki mraw ki jong u briew lada kim treh ban ieng na ka bynta ka hok bad ka jingshisha. "Na jingkyrsiew i lehnohei to sngap,

"Ioh dang don jingkyrmen ha ki longdien"
(Sa shisien biang).

To ai u ba don shkor un sngap, u ba don khmat un sa nang kham iohi jylliew shuh shuh ba aiu ka la jia ha ka History naduh ki por ki long shwa man shwa haduh mynta mynne ia ngi ? Ha sngap kine ki line ki kren da ki sur pangnud ia phi kumne :

"Namar jong phi ngan lam sha step phyrnai
Na miet badum ban ioh sngi biang lashai."
(Ia la Ka Mieng).

Kiba bat ia ka bor synshar kim pat sngewthuh lem ia ka jingjanai bad ka dor barem bah jong ka Literature kumba sngewthuh kiwei pat ki ri jong ka pyrthei. Ki ri

ba la shai, mynta ki shim ia kito kiba donsap da kaba ai jingiarap kyrpang ia ki khnang ba kin lah-ban pyntbit bad kham bha bad bha .... shaduh ka jing jop ba bakhlieh tam eh. Bad kam ju don jingpher la ha kino kino ki liang ruh. Katba hangne, sngewsynei khamtam ia ki Nongthoh kot ba ka dang long kum ka bai ai thied shana ia ki khynnah rit. Nga kyrpad rit ba kin sngewbha ban peit bniah ia kino ki babha bad kino ki bymda bha eh. Hynrei bunsien la shah thew maw ser shiliang ia kiei kiba bha tam eh. Nangta sa ki jinglong jong ki kot, ki la dei ban ai jingiarap kham bun ia kito kiba kham bha ban ia kito kiba shu leh tang malu mala ban shu ioh pynphuh dur iano re khlem da lah ban ai ki jingmyntoi ha ki nongpule.

Hangne dang synshar ka sah biej ka dum ka lyngngoh bad ki bor marwei shimet ha ka pyrthei said nia. Ka jingklet ka wan ban tap na ka bynta ka jingbha ha ka ïmlang sahlang. Nga ngeit ba ka sorkar kan sa sngewlem bad kan sngewsynei ha kane ka khim ka kyrduh jong ngi ki Nongthoh, bad ba kan sdang ban leh noh kumba la kdew haneng. Shisha lada kan leh noh kumne, ki 'riewdonsap kiba ieit shisha ia kane ka kam thoh kot, kin lah shisha ban pynjanai artet; bad ngi dei ruh ban sngewthuh ba ka jingroi jong kano kano ka jaitbynriew la thew dieng-pruh ne mawjam lyngba ka 'Literature.'

Ka por ka iait stet, ka jingim ruh ka iaid stet. Ynda nga phai sha ka jingim briew pat, bunsien nga sngew kum ban sah marwei. Namar ki jong ngi ki la sdang jah sdang duh b'la wan tyllep da kiwei pat ki bor

ryngkat ki jingshah khniot beiñ bymlah shuh ban ong. Nangta sa hapdeng para ma ngi, ngim ju don kata ka jingshaniah, ka jingieit bad ha ki jaka kine, wan shong kyiliang da ki jingbishni pihuiñ. Nga dei ban iam bynnud lem kum u Myllung P. B. Shelley haba u iohi ia ka jingim briew ba kynriang ryngkat ki khmat ba sngewsih ban ioh jingtngen khyndiat na ki jingkhih phaloh ki um duriaw ryngkat bad da ki kyntien sngewdiaw bad ba blaw kumne :

"I see the waves upon the shore,
..............................I sit upon the sands alone"

(Dejection Near Naples).

Iane

"Smiling they live, and call life pleasure;
To me that cup has been dealt another measure."

(Dejection Near Naples).

Iane

"Ne kum Shelley hajan Naples b'la shong
Pyrkhat sngewsih shaphang jingim pyrthei."

(Dei hangne nga shem).

Ne kumba iam sngewsynei lem u Sir Thomas Wyatt da ki kyntien duh jingkyrmen na poh phatok ba :

"I love another, and thus I hate Myself;
I feed me in sorrow, and laugh in all my pain."

(I find No Peace).

Hap shu hun ia kiei kiei ki b'la dep leh wat lada ki bun ki dieng pyrkhing bad ki ksai syrwiah kiba khang ha ka jingim. Hynrei tang kawei, to ai ba ka jingshisha kan

palat ka jingshai ban ka jingphyrnai thaba jong ka sngi, namar ka jingshai ka lah ban lip ne dum biang ynda la kjap noh ka miet badum. Kumta kan long bad iai long ia kito kiba la pyndep ia la ki kamram ban ioh dih lem kito kiba wad shisha ia ka jingjylliew barieh jong ka jingstad shaduh ki syrtap bym i jong ka dohnud briew. Ong biang u P. B. Shelley ba ia :

"Spirit of BEAUTY, that dost consecrate
With thine own hues all thou dost shine upon
Of human thought or form—where art thou gone ?"

(HYMN TO INTELLECTUAL BEAUTY).

Ne kum John Donne, watla ymdon ba lah ban pdiang lehse ia kine kiei kiei ba la bet da ka jingieit, khamtam ha kane ka ri ki dieng tylli hynrei kam pher ngam phylla lei. Kum ka jingpynieit jubor ia ka samla bym lah pat ban ia pynbiang pylla ia ka dohnud jong ka.... wat 'Lei 'Venus' ruh ym lah ban pynshlur bad long kaba shisha khamtam ha ki kynthei da kaba :

"'Grow your fixed subject, because you are true ?"
(THE INDIFFERENT).

Tangba ka long pat kaei ba la sei da ka buit ka bor naduh ka mynsiem, kin long sa da kumne :

"Palat jinglieh I'u thah shit sngi batuid
Ka Dur bhabriew kynsai ka mynsiem khuid'
(Dur bhabriew).

Shuwa ban pynkut ngi dei ban kynmaw ba ka pap ka dei ka nongpyniap briew bad kaba lah ban pynkhlem-

raiñ ia ki briew. Lada ngim tip briew noh, ne ngim kyndit shuh na kaba iohthiah ka jingim ka la kylla met iap lypa wat haba dangim. Ki bor jingsniew kin sa ktha bad nguid tylli ia ngi. Lada kan iai long sah kumne, ym lah shuh ban len ba u ba bha u la sah lypa hapoh la ka syrngiew ka jingpyrkhat lyngngoh. U ba sniew, un nang sniew, u ba tuh un nang tuh, samla ba niew beiñ ia ka jingsneng ki 'riew tymmen katba u tyllai phasi u la ap ban sdien ldui ia ki. Nangta sa ka jingngeit Niam bapher bapher ka lah ban pynlong ia u ne ka briew ban sngew jait khraw ialade, bad kane ka ialam sha ka jingisih ban iashun para mynsiem. Toi ka Niam ka hikai ia ki briew sha ka lynti kaba bha katba ki briew ki pynbit jakhlia ialade ha ka nam ka kyrteng ka Niam ba ki ngeit Ka jingisih para briew ka pynlong ia ki 'riew tip-briew, tip-Blei ban sah ha ka jinglynga marwei. Ne hadien kin sa ngam lang ha ka juh ka pung ktieh jong ka jingduh jingkyrmen ? Ne :

"............Kum U Daniel ha krem ki sing pynban
Bym 'i khlur shuh hapoh ki mawsiang bneng
B'la shah rkhei beiñ, ka pap pynban ka ksan."
(Shah rkhie bein).

Ka la dei eh ruh ba ngin peit sani sa ka jingwan tuid ki Mynder. Kiba don ka iktiar synshar ki la dei ban bat pyrkhing bad ban leh tyngeh ban nym shah rung briew kulmar. Ne kin ban phlang lung lem kat nangbun ki jingioh? Ban die lei lei sa ki khyndew ki shyiap ha ki nongwei, ngim tip shisha ki longdien bapli hangno kin shong kin sah ? Ka jingsngew iap-op ma ngi hangne bad ki jingkylla ki la

kylla bak bad ka la pher na ki por U barim. Kam kut ruh tang katta.... ka jingtieng ruh ka wan ba bunsien ngim ju poi pyrkhat ia kine ba,

"Don bun ngim tip ba la kylla nongwei."
(Jingshem).

Namarkata, ngin bat skhem ia la ka riti-dustur, ia la u symbai u rnai ba ioh un hap bad shu pyut ei ha ka khyndew shyiap ha kaba la khleh ka bym lah shuh ban dang ithuh para ma ngi. Lada ka jingiatylli kan long naduh mynta, nga ngeit ngin nym shah teh mraw shuh ha ki nongwei. Ngi dei ban stad ha ka jingiadei bad ki ym da kaba shu shah pynbiej ha ki. "Ki jingtylli ka long ka bor" ong ki 'riewstad. Ne ngin bud nuksa lem kum ba die u Judas ia U Jisu? Ngin dei iala ka ri, ngin die iala ki khyndew, Ngin die ia la ki ïng ki sem, ngin die ia la ka jing long samla nangta ka jingkut ba khatduh ngin babe bad ban takor ïalade ?

"Ne u Judas b'la iam b'la ud bad iap
B'u duh ki jingkyrmen ban wan phaidien."
(Ummat).

Marsis Nongrum
Nongthoh

MYLLUNG BAD KA POETRY

Ka poetry ka dei ka mynsiem ka jong u briew b'la shong synrop da ki saw tylli kiba long kongsan :

(i) Ka jingiohi ne jingpyrkhat jngai U Myllung (vision). (ii) Ka bor mutdur ia ka no kano ka phang ba u Myllung u mut ban thoh (imagination iii) Ka bor jingsngew ba shoh mynsiem (emotion) Na kine lai tylli, sa kha ne don sa ka jingpynpaw ha ki jingbatai ia kiei ba la dep iohi, mutdur bad jingsngewshoh mynsiem kata ka dei kaba lah ban iathuh ia ki kam jong ki— (expression). Kumta haba la wan mih paw ka 'expression' ha ka poetry, ka sa lah ban shoh jur ia ki nongpule ha ka 'emotion'. Bad ka bor jingsngew ba shoh mynsiem ka dei ban long kaba khlaiñ bor haduh katta katta; kumba long ha u Myllung, ka dei ban ktah lem ruh ia ki nongpule lyngba ki jingpynpaw jong u (Jingthoh).

Sngew dei ruh kumba ong u Myllung jong ka kot Synjaw Ummat ba "U myllung u dei ban pynkylla myllung lem ia ki nongpule, katba ki dang shah teh shah khum ha ka bor snur-thapbawa-poitri jong u, lym kumta baroh kin shu long tang ki jingpynsaja-btai ei ia ki nongpule bapli " Na (Ki ktien Iam khmat. Page 39).

Ngi lah ruh ban shem ba ynda la ngam jylliew bha, ka bor jong ka poetry kynsai hi kam kut noh tang ha ka por ba ngi pule ia ka; hynrei ka lah ban pynsah jingkynmaw ia ki nongpule slem-slem wat hadien ba la dep pule ia ka ruh. Nga pynkynmaw biang ba, dei ka bor ba radbah jong ka ,emotion' kaba lah ban ktah bad

khlong ia ka dohnud briew ban pynsah jingkynmaw sah ha ki syrtap jabieng ki nongpule junom la junom. Ka ia jinghun ia ka mynsiem briew, dei na kata ka daw ba lyngba ki nongpule ba ka sah ka nam ka burom jong u ta u myllung.

I Babu SoSo Tham na KI SNGI BARIM U HYNNIEW TREP I ong ba, "Jyndong ne jylliew hangno ba don ka dohnud briew hangta ka shong ka poetry."

(Ka Jingpynshai).

Ngam lah ban len ka dei ka jingshisha. Hynrei lada bishar bha ia ka tei ka jing ong haneng ba ka dei ka bor jong ka poetry kaba la rung hapoh ka mynsiem jong u no u no u briew ne ka briew da kaei kaba ki la iohi kaba pynshoh mynsiem ia ki la ha u syntiew, ki dieng ki siej, ki kshaid ki wah, ka jingim briew bad baroh kiba don ha kane ka mariang kaba iar haduh katta katta hynrei ki shu kut noh tang shi por. Ba dei da kumta ba kim lah ban pynpaw iala ka jingsngew bad kim don poetry na lade kumba don u myllung. Nga ban biang ba ki don tang ka 'emotion' kaba kim lah ban pyni sha ka pyrthei (Jingthoh poetry) Namarkata, tang khyndiat eh kiba la jied ban long ki briew jong ka.

U myllung ba shisha u don ka mynsiem bad ka jabieng kaba iai ktah sah, ki jingpyrkhat ba iai-pynpyrkhat haduh kita ki jingpyrkhat jong u ki la dap, naugta u sa pynpaw lut shabar ia la ki jingsngew baroh ha ki kyntien bathiang lane kthang jong ka poetry. Sngew dei kumba ong u myllung W. Wordsworth ba, "All good poetry is the spontaneous overflow of powerful feelings.

"Tangba u myllung um dei pat ban shah ialam palat ha kata ka bor jingsngew ba ioh ka pynsniew dur noh ha ki poem jong u; u dei ban leh janai ne ban 'control ia la ki bor jingsngew ne bor pyrkhat baroh hab a u thoh U myllung u dei ban ioh ruh kata ka bor pyrsad mynsiem ba na lyndet kata ka kynja bor ne mynsiem kaba hikai ia u ba kumno ba un thoh kaba ki khot (Muse) lane kaba shu long 'natural' ba dei da kumne ba u sa lah pynpaw sha ka pyrthei bynriew. Kumba kine ki line ki sakhi lem kumne ;

"Ki bor ba kynja mynsiem b'la shah dung
Ba da kumne ha ka jinglong myllung."

(Ba da kumne)

U myllung barabor u dei ban her jngai ne ialeh katba lah ban rieh na ki para briew. U kham kiar ha kino kino ki kam sngewbha pyrthei ne ha kaba ia-dei bad ka imlang ka sahlang (Society). U dei ban long kum u ta u recluse Meditative ne 'Loner' ha ka bym don shuh ki nongpynwit katba u dang puson bad dang ngam jylliew ban thoh ia ka poetry, bad u dei ruh ban long kum u 'Romancer' u ba iett ia kata ka kam kaba u thmu ban leh haduh ka bakut. Niuma U long ruh u ba jan tam ha ka im-lang-sah-lang, u ai mynsiem u hikai (moral lesson) ia ki briew kum ka jingpynbeit ia ka jingim lyngba ki kyntien 'poetry' jong u. Haba kumne u paw kum u ta u pleaser' u ba trei khlem kano kano ka jingkhmih bainong na ki briew na ka bynta ka jingbha jong kiwei pat. Ka long kaba dei ia

ka jingong u wei u myllung jong ka ri Russia... U Joseph Brodsky ba, "A poet is an exile in any society; his only true homeland is his poetry". U ban biang ba u myllung u dei kum u ta u' Priest of The World'.

(Times of India, 3/ Feb/ '96).

Ka jingiohi u myllung kam long kumjuh kumba iohi ne peit ki 'riew-paidbah. U long u ba ha kynjang tam eh ki jingpyrkhat; u la dep pule lypa ia kiei kiei kiba don ha kane ka mariang bad kumjuh ia ka jingim ki briew kaba kim ju poi pyrkhat ban leh kumta.

"Ha jingphylla jylliew ki dei kine
Babiej kim lap, ki stad kin shem hangne."

(Ki don hangne).

Nga sngew iahap jingmut ia ka jingong jong u myllung P B. Shelley ba. "Our sweetest songs are those that tell of saddest thought"

(To A Skylark).

Kane ka jingmut, ka lah ruh ban thew ia ka jingsngew u myllung U myllung u shoh mynsiem, u sngewsih ha ka poetry jong u katba ki briew kiba pule, ka pynsngewbang... .. ka pynsngewthiang bad ka lah ruh ban pynsngewsynei lem ia kita ki kyntien 'poetry' kiba u myllung u la thoh; tangba ka kham duna ka jingshoh ka mynsiem ka jingsngew balung ka dohnud ban ka jingsngew ne ka jingktah mynsiem ka jong u myllung. Bad ki line harum kin pynshai lem ia kine ki jingmut kumne:

"Kyntien sngewthiang tam kiba sngew'synei
.... A, ki jingpyrkhat ki long da kumwei."

(Ba da kumne).

Ngim dei ruh ban sngewthuh bakla ba baroh kiba thoh poetry ki dei ki myllung. Lada kano kano ka thup poetry ka lah ban ktah mationg ha ki nongpule, ka lah ban pynshoh mynsiem, ka ai jinghikai ha ka long briew man briew bad u ba thoh ia kata ka kot u dei shisha u myllung. Hynrei lada kam long kumta, u ba thoh ia kata ka kot um dei satia u myllung bad ka paw ba u shu thoh da ka jingpynbor. Ngi dei ban tip sa ka jingmut myllung. Myllung kam mut tang ia uno uno ne kano kano ka briew kaba shem jynjar ha ka pyrthei, lane u ba la shah kyntait ne sah jit na ki para briew kum u Manik Raitong ka khana hyndai jong u khun khasi, hynrei ka mut ruh ia ka jingiung mynsiem jong u briew. Ka mynsiem ka bym lah ban shah ba dap ryngkat ki jingpyrkhat pyrdain jylliew bad kiba pynkhih jingmut ryngkat ka jingsngew synei ia kiei kiei kiba u iohi ne shem ne ia ka jing'm briew ne wat iala ka jingim hi ruh. Tangba ia kane don tang khyndiat eh ki ba long kumta. Bun ruh lehse ki bym sngewthuh ia kane ka mat batai, tang kiba dei shisha ki myllung kiba lah ban sngewthuh. Ban pynskhem shuh shuh........ ba dei na kata ka daw ba sa mih ki poem kiba sngew synei, kiba sngewtyngeit na ka kti jong u ta, ne kita ki myllung namar ba ki don ia kita kiba nga la pruid haneng

Ka poetry ka long kum ka jinghap slap ban pyntngen ia ka khyndew ka b'la tyrkhong um, ka long kum ka umpohliew ka bym ju rngat shuh bad baroh kiba don jingim kin dih na ka. Ka poetry ka long ka baiar

haduh katta katta. Ka don ha kane ka mariang, ka kdup lut da ka jingmaia jong ka. Ka poetry kam mut eh tang shaphang ka mariang, hynrei ia ka jingim briew bad baroh kiba don jingim ne bymdom mynsiem kiba don hapoh khrum jong u mawsiang bneng bad wat sbaduh ka haw-haw jong ka suñ bneng sawang. Ka poetry ka long salonsar, ka bym thew tang ia kaw-i ka phang kren; ka kren ia baroh ki phang Ka dei kumba ong u wei u myllung jong ka ri Germany U Goethe ba,

"Poetry is a universal possession of mankind"

Teng-teng pat, lah ruh ban thoh tang ia kawei ka phang Kane ka shong ha ka jingkwah jong u myllung ba u sngew kyrpang iano-re-iano ne shaphang la ka jingim. Ia kata lah ban pdiang; tang ba ki dei ban long kiba don jingmut kiba ai jinghikai, jingsneng-jingkraw ia ngi ki briew "The Wreck Of Deutschland" jong u Fr, G M. Hopkins ba u thoh shaphang ka jingiap jyllop ki Sisters Franciscan harud ka duriaw England ha ka 7 tarik u December jong ka snem 1875. Nangta sa na ka 'Elegy' ki poem na kane ka kut, kum ka "Dei hangne Nga Shem", 'Ummat Sahnud", "Ummat", "Baieit Tam Eh" bad "U Myllung Ka Ki Kynjah" ki dei ki nuksa ba ia jan bha. Kumta ha kum ha kine ki khep, ngim lah kiar namar ka dei ka jingrwai sngewlem ba sngewsih ia kita kiba ngi ieit "Elegiac poetry arouses sympathy for the suffering and the miserable It softens the heart. "Bad ka, "The sweet food of sweetly uttered knowledge." kynthoh shong nia U Sir Philip Sidney na ka.... (AN APOLOGY FOR POETRY), haba u kren shaphang ka 'Elegy' poetry 'bad ka jinglong

jong ka poetry hi baroh ka wei.

Ka poetry ka kham neh slem-slem shibun shah ban ia kinokino ki kynja jingthoh sah jinkynmaw kum ha ki lum jyntep (Epitaph) bad ha kiweikiwei ki kynja jingthoh sah kynmaw. Kito ki lah ban duh ban dam noh tang shu wan ki jingpynjot kum ki bor ka mariang. (Jingkhih jumai, ka jingtwa khyndew ha ka jingjur palat u slap, ka eriong bad ka jingshlei um kum ha ki jaka madan bad kiwei kiwei). Katba ma ka ka neh junom. Kine hi ki pynkynmaw ia nga ia ki 'tien - sah - jingkynmaw jong u wei u myllung ka America, U H. W. Longfellow kaba u ong :

"............... departing can leave behind us
Footprints on the sands of time"

(Psalm of life).

lane,

" Bor tynshaiñ ka b'la rieh hapoh duriaw
.... Ka kham palat ban i' ki jingthoh h'u maw."

(Ki Dak Barieh).

Ka poetry nylla ka lah ban pynhun mynsiem ia ki nongpule ; ka syrpai ia ka jingpang mynsiem kum ka dawai pynkhiah. Ka ktah mynsiem jur ia kito kiba ieit ia ka bad khatam ia ki para myllung kiba don ka juh ka sap thoh poetry da ki kyntien ba shoh jingmut bad ba jylliew jong ka.

"Sakhi bymiap ban pynhun sah hadien"

(Ki Dak Barieh).

Ka poetry ka don ka bor ban pynmong ban pyn-sngewsih ia kito kiba shem jynjar lada ki pule ia ki poem kiba long sngewsih ne 'Tragic-poem' bad khamtam kiba iadei bad ka jingim jong ki. Ka ktah ia ki, Ki lah ban iam, ki tuid ummat da ka jingsngew-synei ia la ka jingshempap la jong; kin sngew ruh ba lehse dei ia ki kiba u myllung u la thoh Da shisha, ka pynkynmaw lut ia ki ia kita ki por ba la leit noh kaba la dep jia ha ka jingim ne jinglong shempap ka jong ki. U Sir Sidney u batai ba ia kum kane ka jait poem ka long ba :

"Tragedy reveals the wickedness of men in high places and brings home to men the uncertainty of life."

(AN APOLOGY FOR POETRY).

Don ruh ka rukom jingshempap ki briew da kaba ki shah lehbein ha ki briew pynban ka ai ia ki ka jing-shemphang, ka jingtip-briew tip Blei, ka pynphrang ia ka jingim jong ki ba kin nang bha shuh shuh ne ka pynstad ia ki bad ka jinglong 'experience' ha ka jingshem jong ki. Bad dei da kumne la ha U myllung ne ki bym dei myl-lung, bunsien ka kyntiew khet ne burom ia kum kita ki-ba mad.... khamtam ia u myllung u briew jong ka poetry. Kumta kan long da kumta, kum ka jing ong jong u William Shakespeare :

"Unhappy lies the head that wears a crown"

Lah ban shem ba ka ktien bad ka poetry ki ia long syrtap bha ha ka jingiadei jong ki. Na ka mynsiem jong u myllung sa mih ka poetry, ba la pyndonkam da ka ktien

ne ki kyntien. Ba ka long kumta, ba lah ban ong ba ka poetry ka dei ka ktien jingim ka bym-ju-iap Ynda la ngam jylliew bha, ki don shuh ki jinglong-syrtap ha ka ktien bad ka poetry.

(i) Ka ktien ne ka poetry, ki long khlem dur, khlem snam ba long ki kynja mynsiem. (ii) Ka ktien ka kylla 'shape' ynda la pyndonkam da ki kyntien haba ngi thoh (iii) Ka poetry ruh ka don la ka dur, ynda la buh ne ba la pynbeit ryntih; kum ka hap kyntien (tara) ka rukom kynnoh basting ne bakhia bad ka jingtuid jong ka (rhythm ne flow) b'la pyndonkam pat da ka ktien bad ki kyntien. Namarkata, ka poetry kam lah lait na ka ktien bad ki kyntien bad kine ki long doh long snam bad ka poetry

Ka poetry kam long ka ba blad lada uno uno u myllung u lah ban shem thymmai ha ki jingthoh jong u. Ka long kum ka science ka ba iai long ki jingphylla bad ki jingpynthymmai bad ka shong eh ha ki nongthoh shaphang jong ka Ka dei ka jingshai kaba iai-pynshai ha u myllung ban thoh ia ka jingshem jong u. Bad nga sngew dei kumba la pyrkhat jngai ki nongthoh jong ka 'Romantic Age' kiba la kwah ban wanlam ia ka jingshai ha ka rukom pyrkhat pyrdaiñ thymmai kaba kumba ong ki Critics :

"The light that never was, on sea or land".
lane,

"Kum ka duriaw bym shlei ruh te lyngngoh
Dum dngiem wat ki 'riewstad proh jabieng ruh."
(Ka Ktien).

Kum u myllung, u dei ban pyndonkam da ki kyntien poetry kiba buhrieh (suspenses) bad ban pyntuid

suki suki bad kan nongpynshai haduh kaba kut nangta ngi sa sngewthuh ia ki jingmut jong ka poem hi barch kawei. Don ruh u myllung uba pynshai ia ki poem jong u, tang ba ki long pat kiba eh (Hard & Clear). Kine baroh ki shong eh ha ki jingmut jong u myllung ban pyndonkam ia ki. ka poetry ka dei ban don ruh ki jingmut jylliew khamtam kiba long 'double' lane 'triplet Layers' ne kham bun bad kumta ter ter. Lada u myllung u lah ban thoh kumne, ki kot jong u ki la long lypa kita jop Ka poetry ka don shisha ka bor ialap ban ialap ia ki briew; ka lah ban pynkylla bamut wat ia ki dohnud maw ne ka mynsiem basniew ka jong u briew da ki kyntien ba naian jong ka :

"Kyntien bathiang b'lah pynum dohnud briew
Kan pynjem jai wat dohnud maw basniew"
(Nongsynshar Barieh).

Ka jingwad bniah u myllung ka dei ka kmie ba radbah ban thoh ha ki poem jong u Ka dei ka jingtip kaba lah ban ai ia ka jingshem bathymmai bad ka jingshaniah na lade; bad haba la don ka jingsngew khlain ialade ban ieng ne ban leh ia kata ka kam, ka jingjop ka la long lypa ia u ta u myllung :

"Education is the ability to listen to almost anything without losing your temper or your self-confidence."

(Robert Frost).

Ka poetry ka iajan bha bad ka sur jingtem (Music). Kumba ka sur jingtem ka tuid bad teng teng ka suki, hapdeng kata ka jingtied ne riew suki .... kyndit kyndit ka stet kynsan ka rukom tied jong ka. Kumjuh ka long

ia ka poetry da ki jingkiew jinghiar jong ki kyntien; ka nuksa ba ihdei eh ha kaba ki English ki khot 'Anapaest' khamtam ha ka 'Sonnet Cycle' ha ka rukom kynnoh (ar kynnoh & bud sa shi kynnoh) U myllung um banse ban leh kumne namar khnang ban pynbang ia ka poetry: kumba bunsien ka rukom kren ne rwai ka ju long ne jia wat ha ka pyrthei ba shisha ki briew. Ka poetry ka wan la ka wan ha u myllung namar ba u long u briew jong ka. Ka long pat kaba eh ban thoh ia kito ki bym la jied ban long ki briew jong ka Sngew dei ia ki kyntien kaiar jong u John Keats :

"If poetry comes not as naturally as leaves to tree, it had better not come at all."

U myllung u don ka buit (Strategy) ban pyniap bliej ia ka poetry jong u da ki kyntien bashoh jingmut kaba lah ban ktah lynter ia ki nongpule haduh ba kin da lap ia ki jingmut jingpyrkhat ba jylliew jong u Ka poetry, ka bsa ia ki jingmut jinpyrkhat jong ngi, kumba ngi bam ngi dih manla ka sngi .... ka ruh ka ai ba ngin san ha ki jingmut jylliew jong ka, lyngba na ka kti bapnah jong u myllung. Ka poetry baradbah ka lah ruh ban pyn-ngeit ia ki briew bad ka pynlong ha kajingbymtip- briew, ka pynkie ia ka dohnud ha ka pyrthei jong ka. Ka pynshit-rhem ia ki nongpule kumba duwai Blei hapoh ing mane namar ba ka don kata ka 'Magic' bad ka 'Logic' ha ka. Nga ia-rah kti ia ka jing ong jong u u wei u myllung jong ka 'Victorian Age' (1837-1901), u Matthew Arnold ba u ong :

"The strongest part of our religion today is its unconscious poetry"

(The Study of Poetry).

U Jisu ruh shisien u la ong : Phi long ka mluh jong ka pyrthei (Matheus; 5: 13), te kumta ruh ka poetry ka long kum ka mluh kaba pynbang ia ka jingmad ba long bym ngiah shuh ia ka. Ka dei ka kynja jingmad ba long mynsiem da ki kyntien ba sngewtynnat jong ka. U myllung ban shu ong noh, u long kum u nongiathuhlypa shaphang ka jingim briew da kaba u la iohi jngai ia ka ban sa wan da kaba u peit thuh ia kaba la lah dep bad ka mynta katkum ka jingim ki briew, ka jingleh jingkam ki ryngkat ka jingiaid ka por. U long ruh u nong ai rung ai rup ne u nongpynitynnat ia ka mariang lyngba ki kyntien poetry jong u. U Blei u la dep pynbiang lut ia ki jingdonkam ka Mariang bad dei ka kamram u myllung ban pynitynnat ia ka. Namarkata u myllung u long kum :

"The poet makes the beautiful earth more lovely. Nature's world is brazen, the poets only deliver a golden."

(AN APOLOGY FOR POETRY).

U myllung u don sa kata ka jinglongtynrai na lade. Bad kata ka jinglongtynrai jong u ka treikam radbah ha ka jingsngew jong u kaba ban iai pynsngew ia u haduh ka jingwan-mih paw ha ka dur ka poetry bashoh mynsiem ha ka jinglong sngewtynnat bad ka jinglong jai-jai Ong biang u W. Wordsworth ba :

"Poetry takes its orgin from emotion recollected in tranquility."

Lah ban ong ba u myllung u dei u briew jong U Blei u ba la jied kynsai, u kpa jong ka pyrthei bad ka jingai-ei na ka bynta ka jingmyntoi ki briew. Katba u nang-

rwai iaroh ia ka mariang ne shaphang ka jingim sngewsih/ sngewbha ha ka jingim briew, ki nongpule kiba la ngam jylliew bha kin shem ba ia kiei kiei kiba u myllung u la thoh ha ka poem jong u ki dei kiba dap da ka mynsiem ha ka jinglong-Blei; nangta ki sa sngewthuh ba don u Blei ha bneng, ha khyndew bad halor kiei kiei baroh. Tang ba bunsien haba u kren shaphang ka jingim briew, u sneng u dumok ia ki jinglong basniew jong ki ba khnang ba kin kyndit bynriew bad kin lah ban pynbeit iala ka jingim ba kynsha jong ki. Kumba kiei kiei baroh ki long lyngba ka ktien u Blei........ sur ki wah, ka jingbthei......... 'Leilieh bad ka jingkhih jumai kylleng ki ri, ka pynpaw ia ka jingstad ba maia u Blei. Kata u myllung pat, haba u iohi ia kine ki jinglong bad ki jingjia ba phylla-pylla u pyntrei kam ha ki poetry jong u. Kane ka pynkyndit bad ka pynlyngngoh bad ki khmat kin sa peit bad ka mynsiem briew kan unkum u thah ba la dei kjat sngi ka stop tlang :

"Phi ki jingstad ba don ha sla pyrthei
Phi ki jingstad jylliew phi wan n'u Blei"
(Hangno Shong Ka Jingstad)

Ka poetry ka jingshisha, ka kham nep ban ia 'ka wait arliang syrty. Ka wait arliang syrti ka lah ban luiñ ne kdiah noh lada pyndonkam ia ka bun—bunsien. Hynrei ka poetry ka neh bad ka nep barabor; kam ju kdiah, kam ju sarang ne pyut bad ka kham khlaiñ bor ka kham palatma ka. Bad ka dawka long namar ba ia ka poetry la pyndonkam da ka ktien bad da ki kyntien. "Kham bha ban syntuid halor kyndew ban ia kaba syntuid u thylliej." Ong ki 'riewstad. Kumba ka poetry ka long salonsar, kumta ruh ka lah ban phriang kylleng ka pyrthei. Ngim lah len ruh, ba ki poetry khasi jong ngi la shah pyrsad mynsiem na ka Bible bad na shiliang duriaw baiar (Greek, Latin, English....).

Ki poetry Khasi ki la long doh long snam ch da ka jingiar jong ka English Literature. Ngi lah ban shem ba haduh mynta ba kiba bun eh ki myllung ki dei ki English 'Poets' bad ka la kylla long ka pdeng bah jong ka thoh ka tar:

"No Nation has treated in poetry moral ideas with more energy and strength than the English Nation There it seems to me is a great merit of the English Poets"

(Voltaire, A French).

lane,

"Ki wan ai mynsiem-thoh ha ngi jar-jar
Na literashor bah shiliang duriaw—iar."

(Tang ki jingpynkyntaw)

Ki nongbishar ne ki nongsynshar pyrthei ki long kiba lah ban iohi ia ka kam jong ki ba manla ka sngi; hynrei kham don bor ki nongbishar ne ki nongsynshar barieh ha ka kam jong ki, kita ki dei ki myllung. Ki kyntien poetry, ki sam ki thar ia ka dohnud briew kum u shiah ne u sum banep da ka jabieng baproh jong ki. Ki 'riewstad thoh ki synshar ia ka pyrthei Ki bishar ki pynlut por ha kaba pule janai ia ka jingim jong ki briew....... Watla bun-bun shisha ki bym ju kloi pyrkhat ba lyngba ki jingthoh, ka pynkhie im biang ia ki briew; kum u jynthung u ba la ioh biang ka sngi, ka lyer, ka um bad ka sboh u ba la sdang iap tyrkhong ban san artet. To ai ba kiba pule kin sa sngewthuh; kiba khraw bad kiba la nang la stad sa ia-puson jylliew. Ki syiem ne ki mraw, ki shakri ne ki nongkhrong, ki bor synshar ba hakhlich tam eh bad ki nongialam jong ki

seng bapher bapher, kine ki symboh pyrkhat jong ka jingim kin khlong bad kin trei kam slem-slem jingim :

"Katba ma ki na rieh ki bat la kam
Synshar jingthoh 'riewstad junom kan sam."
(Nongsynshar Barieh).

Kumta ha shwa ban pynkut, nga pynpaw ba ka jingangnud eh nga kwah ba hangne ha ri jong ngi yn sdang noh da ka rukom kaba thymmai ha ka thoh ka tar ba khnang ka Literature jong ngi kan nangroi nangne shaphrang bad khamtam ha ka rukom kdat lynti kiba phylla phylla kumba la leh ki ri kiba la shai ka pyrthei. Lehse phi lah ban ong ba nga thoh poetry sonnet ia kaba la lah dep don ha kiwei pat ki nongthoh, hynrei em, kam long kumta. Nga pynkut nia ba ngam lah kiar na ka 'theory' ne ka 'formula' jong ka, hynrei ka mynsiem.

Ka pher na u wei u nongthoh na u wei pat kumba ka mynsiem bad ki jingmut jingpyrkhat kim long kumjuh, Kumta ka jingim bad ka jingloagbriew ryngkat hala ki jingshem bapher ha ka jingim kan kyrsoi ha la ki tnat, kum ki diengsoh ba pynmih la ki soh ki bathiang wat ki don la ha ki rukom-rukom jingmad bad ki kyrteng ba bun jait jong ki. Kane ka dei ka jingkdew lynti lypa ba ha shuwa ban mih ki dieng na ki jyrmie syrwiah ha ka lynti khim ba kyllaiñ katba nga dangiaid lynti ban poi sha ka thong bad sha kliar jong u lum lyngba ka jingialeh b'la tuid ka syep bad snam. Lehse kan long ruh kum u ta 'Zero' (nod) ha kane ka kam barit tam ba nga trei. Hynrei sngewbha to shah tang ka mynsiem ba kan ud jylliew ban kyrsiew ia ka

dohnud briew ba la pjah ka bor jing-sngew jong ki wat-la nga carp duna ha ki dkhot met. To kynmaw lem ruh ba, u nod ('Zero') u ba ngi khein u bymdon kata ka dor pynban ngim lah ban khein ia ki jingkhein : phew, spah, hajar, phew hajar .... lada um don u 'Zero' (nod). Katno ka long shisha kaba eh ba ki briew kin sngewthuh ia kane kumba ong u W. Shakespeare .

"How far that little candle throws its beam, so shines a good deed in a naughty world."

Kham lah ka jingsniew dur jong u briew haba u don ka mynsiem kaba bha ban ka jingbha dur kaba buhrieh ia ka mynsiem ka basniew. Ba ka long ruh kumta ba, Ka kham bha shibun shah ban don ka mynsiem pynpaug-nud ha ka poetry ban ha kaba ka la biang lut nadong sha dong ha ka dur ka bymlah ban pynshoh mynsiem ha ki nong-pule. Ki jingduna ki lah ban don hynrei kum u nongthoh dang don bun ki mat ban iatai bym lah ban kdew ne pyni lut ha kane ka kynti :

"An expert is one who knows more and more about less and less." (Nicholas M. Butlar). "The foolish achieve success; the worthy glory " Tagore) Ka jingkyrmen ba bha kin long : "Patience is bitter, but its fruit is sweet " La kynthoh shongnia bha sa — Jean de La Fontaine. Bad na (**Ki jingstad Barieh**). Ka kot ban sa mih : "Kine lai shap ngin iaid bad ki ryngkat.

La kha ban iap-ngin iap, ba ngin im pat !

(Lai Tylli Klei Klei.)

Marsis Nongrum
Nongthoh

Dated—Nongshken
East Khasi Hills
Meghalaya
The 1st December '9⁻

SA SHI KYNTIEN

Nga ai nguh nyngkong eh ia u Blei Kynrad u ba la ai sngewbha ia kane ka sap thoh poetry. Da la i bor barit ba la trei khlem jingshongthait, ba un synei ba un nangtheh kyrhai ki sap ki phong ryngkat ka jingkoit jingkhiah ba ngan lah ban thoh bad ban pynjanai ia kane ka kam kaba u la pynkhamti...kaba la long bad ka ban iai long :

"Bad mih ka bor ba nga sa lah batai,

....b'la ai jingshai"

(Ym Dei Ma Nga).

Ka jingsngewnguh kyrpang ka leit ruh sha I Bah J. K. Diengdoh I ba la pule sngewbha ia kine ki thup poetry; ym tang katta..... hynrei I ba la kloi ban pynbeit ryntih lem ia ki jingduna hangne hangtai khlem kano kano ka jingbynnud ia la ka por bad ryngkat ki jingkynthoh ba shongnia, ba sngewtynnat da ka jingbishar ba sani ka bym lah shuh ban pynphai nia kylla. To U Blei un kyrkhu ia ka jingsbun bad ka jingkylluid mynsiem jong I. I long shisha I 'riew-bunkam, pynban da ka jingieit bad ka jingpynshlur jong I bad nga sa lah ban pynpaw pyrthei ia kane ka kot.

"Men become civilised, not in proportion to their willingness to believe, but in proportion to their readiness to doubt"

(H. L. Mencken).

Nga kyrpad ia kino kino kiba shat khmat sha kane ka kot, sngewbha sa ia ngam jylliew shuwa bad ha shwa ba phin ai 'criticism' ba ioh phi kumta tare matlah ba tang na sla Sngew dei kumba ong, I babu S. S. Majaw na ka kot U **Nongtem Duitara Bad Ka Jingpynshai** ka kot iarap ba la pynmih ha u snem 1990 I ong ba : "Ha ka poetry donkam, namarkata, ia ka jingpuson. Lada u myll-ung ka poetry u dei ban puson, kumjuh ruh ka dei ia u kritik ban puson halor kata ka poetry ki myllung. Da kumta te ngin lap ia ki symboh ksiar symboh rupa"

(Khyndiat ban puson).

Hynrei, la jar katta ruh, u critic um lah ban tih janai ia ki jingmut ba jylliew jong u myllung. Ka long kaba eh haduh katta katta ban spel lut ia ka dohnud ka mynsiem, ka jingmut jingpyrkhat watla u myllung u la pynpaw ha ki poem jong u. Namar ka poetry ka dei ban don ka jing-buhrieh ka bym da pynshai eh, ka bym long kumba long ha ka prose khnang ba ka 'beauty' jong ka kan neh junom. Dei na kata ka daw ka ju mih bunsien ki 'Critical', kiba khlem nongrim namar kim sngewthuh ia ki jingmut baiar bah jong ki poem. Nga mynjur ia ki kyntien jong I babu SoSo Tham na KI SNGI BARIM U HYNNIEW TREP ba : "Shi dkhot ka poetry u myllung kan thoh shi volume ka history ban pule."

(KA JINGPYNSHAI, page xv)

Nga pan map lada don kano kano ka jingbakla shon namar bunsien ngim ju lah lait na kine. Kumjuh ruh nga kum leh kiar na ka Grammar, ba ka poetry kam long satia ban thoh kumba la leh ha kiwei kiwei pat ki tnat jong ka

Literature, namar ngi hap iaid katkum ka jinglong jong ka bad ba ka mih ruh na ka mynsiem ka jong u briew.

Lada don kano, kano, kaba nga la kum pynsngewsih iano iano, nga pan map ia ki; namar nga kren ha ka pyrthei poetry bad ngim lah lait ruh ba ha ka poetry ngi dei ban kren ia ki jingshisha. Sa kawei pat lehse ka la ktah than ha ki nongpule ne ia ki samla kiba la ngat ha ka apot sep - sngi kumba la leh ha kine ki "Mieng Shem-Pap." Nga pan-map lada ka la pyndiaw pynban ia ki. Ngam banse te, ban leh kumne namar la lah iohi ne shem ba bun ki jingieit samla .... ki long kiba ia syriem kumba long kine ki poem. Don kiba kut ha ka 'comedy', don kiba kut ha ka 'Tragedy' kumba la thoh ha kane ka kot. Kumta sa ia ngam jylliew ha ki khuiñ barieh jong ki kyntien poetry bad sa pynshongdor hi ia ki. Na dien kane, phin sa ioh pule biang ia ka kot ka ban sa mih hadien **Ki Jingstad Barieh**, ba la pyrshang ban leh bniah la i bor barit bad tih jylliew ha ka jingwad shitom na ka bynta jong phi :

"Kum jingstad ba paw ngi lah ban iohi
Ki long jingstad barieh b'ñim iohi."

(Ki Jingstad Barieh).

Iane, ba dei na ka juh ka kot ka ban sa wan mih pyrthei : "Kum kine ba mynsiem ki shlei ban pang
Ha ki ummat - poetry, ka khmat ki lang."

(Ummat-Poetry).

KI KTIEN JINGSNGEW SHISHA

Ha I Bah Marsis Nongrum, lyngba kane ka kot 'KI DAK BARIEH' ba kynthup haduh shispah (100) tylli ki Mieng nga shem da shisha ha I, U Simpah-Simsong ba nyngkong eh na ki thain ri war ba i-thiang ka ri baieid jong ngi. Kine ki thain shathie ka ri U hynniew-trep ki la dei shisha, namar ka jingitynnad bad ka jingieng-kynjang jong ki, ban pynmih la slem ia kum U ne u myllung. Ki 'Sonnet' ne ki Mieng, kumta la suit la shor da I Fr H. Elias, ha kane ka jingbrei I Bah Marsis ki long, ngam lah ban len kiba jylliew lyngba ki rong ki rup ne ki 'Imageries' kumba ki phalang ha kane ka kot. Ki Stad ka literashor ka ri sep-ngi ki ju ong khamtam ha ka thoh Poitri, ki jingpyrkhat leit jingmut than ka ju pynlong ia kata ka jait Poitri ban krih sha jogai-bah ki pud ki saw lyer haduh ba ka mutdur briew kan dum dngiem ne kumba ong ka 'tien phareng ka 'Metaphysical Flight', ban pynsuhsat ka jabieng briew, te kumta ruh ngi shem ba kajuh ka lyer 'Intellectual Wit' ka beh ha kane ka thup Sonnet jylliew pyrkhat, Hynrei mano ba dei u ta u Jylliew pyrkhat ? .... Dei tang kito kein kiba kloi ban jngi ia ka duriaw ba jylliew bad ba duriap ha lympung ka pyrthei ka poitri ba-iar. I Marsis I la don shisha ha kane ka pyrthei poitri salonsar, I la lah ban sei pyrthei ia kane ka kot da ka um syep bad ka jingim Kyndoi-Jakpoh, kumta namar kane ka daw ka lawei kan sa pyrto lynter.

Hadien ka jingpyndep jong I ia ka B A. (Major) ha ka literashor ha kine ki khyndiat snem bad lyngba ka jingpule ha katei ka 'Course' ia ki 130 tylli ki Sonnet ha ka

'Synjaw Ummat', kumba I la ong, I la sei pyrthei ia kane ka kot. Dei hangne kein ba bun kin sa ong hadien habud ba ia kane ka kot, 'KI DAK BARIEH', la sain dur nadong shadong da ki 'Synjaw Ummat,; hynrei, em, nga nud ban ong kumne namar u Blei haba u thaw paidbah salonsar ia ngi ki briew u da oh-shrong oh-shrup ruh bin pa bin ha ka jingpher kaba janai bak-lybak, te kumta ruh ki jingthoh ba nylla ki lah ban ia-syriem ka dur shabar hynrei ka dor jong ka mynsiem-jingthoh pat kan pher kum ka ding bad ka um, la kin tuid, kum ki khriang, sha kajuh ka sawang ka duriaw bah bajar.

Niuma, nga kwah ban pynshai pat haba nga iai ban halor kane ka mat kongsan, kum U Nongthoh Poitri nga shaiong ban shem hangne hangtai ki jingmut-pyrkhat ba ngi dang shu thoh la sain bad la long doh long snam la spah snem mynwei bah kiba ngim tip ne bna haduh ha ka jia-ma ryngkhat ba ngi kum pule ia ki poitri ba khraw jong ki nongthoh kiba la leit bam kwai shadwar ki blei la slem bah. Kumban pynksan ia kane ka jingtainia, kawei na ki Sonnet ne Mieng jong nga ba la jer "Ki Im dadien" na ka kot 'Synjaw Ummat' ba la iohi pyrthei ha u 1987, ba kynthup ia kine ki synrop :

Ngim iap noh tang ha jingkhlad ka mynsiem
Ngi im ha jingpangnud lynter dadien.

Nga la kyndit pat la jan haduh 10 snem ei ei ka la shim por ia nga ban shem ia ki lain ba shoh tara sha kajuh ka jingmut ba la shon shap pat da u wei u myllung bakhraw ka Amerika, U Walt Whitman. U ba la leit noh naduh u 1892, haba u la thoh kumne :

The living remain'd and suffer'd the mother suffer'd
And the wife and the child and the musing comrade suffer'd
And the armies that remain'd suffer'd

(When Lilacs Last In The Dooryard Bloom'd)

Te halor kane ka nuksa ba shynna, ngi nym lah ban ong ba ki Sonnet I Marsis I la shu bud tynneng ia ki juh ki kpait ha shuwa jong I. Ka sap thoh kumba ka paw ha kane ka kot ka la kham pher ban shu bud matlah ia kiwei pat.

Kum u lok ba la iajan bha, nga la shem ba I Marsis I don shisha kata ka 'Romantic curiosity' ban shem ia ka shisha: kaei ka don ha lyndet ka rong-phong, ka imlang ka sah lang bad wat ha ka thoh ka tar ba per haka sla-um. Kine ki lain ki ieng sakhi:

Tang jingphylla khmat jylliew kwah jingtip
Ba dei kumta, Mariang, ba phi hikai.
(Jingphylla Ha Ka Mariang ii)

U nongthoh, nga ngeit skhem, u ba don kane ka jing-long bapher, un sa paw kyrteng ha ki hara khlur ka sahit ka literashor-Khasi haduh ka lawei-ladai ka por ka bymjukut.

Ban pynkut noh ia ka jingthoh jong kano kano ka jingtrei jong ka bynta ka Literashor khlem ka jingpeit sani ia ka dur ka dar jong kata ka jingtrei ka long kaba lymbiang, kumta ngan shu kdew tang khyndiat ia ki jing-paw ia kita ki rong ki rup kumba la shat ha kane ka kot. I Marsis I dei shisha u 'Conscious Artist' namar ha ki poitri jong I ngi lah ban shem ia kine ki oh-shrong oh-shrup ba pynskhem ia ka bor jong I kum U Myllung :

Kum kine ki Climax :

Kaei ban leh ban im pynban dum tlip
B'la dait, b'la ktha bad nguid ki bor jingsniew,

(Dieng Kait B'la Shah Pom)

Ne kum kine ki 'conceit', kiba don ki jingmut ba ktik jingpyrkhat :

Kum It, khapbrip phalang ki at-phyllung
Pynkhih ka lyer.... thaba por dei ka sngi,

(Kumta Ruh).

Teng teng ha I ki phalang ruh ki symbai ka kyoh mynthi :

"Jingmutdur ia ka jingim briew shisha
Syrngiew tipthuh jan sep sha jinglong mrad.

(Mutdur La Jingim).

Peit ruh ki jingsngewtynnad kine ki Simile :

"Ki sngi ki long kum nongtrei khalasi
Kum sngur pylleng bymdon jingmad ei ei,
Ki sngi ki long kum ki nongbylla sngi
Ba khmihlynti bainong na la jingtrei :

(Nga long U Pilkrim).

Lane kum kine ki Metaphor ba pynkyndeh mynsiem:

"Phi dei ki kshaid rupa ba jrong tam duh,
Phi dei ki um-mat briew ki bym rngat shuh!"

(Kshaid Ba Jrong Tam).

U Myllung hangne ruh u pynpaw ialade kum uba peit sani bha kum u 'botanist' ia ka jinglong ka Mariang, kum kine ha kine ki kyntien :

"Symbai barit mih u shylluit balung
Suki u khie u sdang khie lung shuwa,
Bad bud ki sla arliang b'la mih nangta"
(Phylla Ruh).

Lane ia kum kine ki jingiar ka pyrkhat ne 'Poetic Imagination'

"Kum ka duriaw bym-shlei ruh te lyngngoh
Dum dngiem wat ki 'riewstad proh jabieng ruh."
(Ka Ktien).

U Myllung ruh u riewspah shibun ha ki 'Classical allusion' kum hangne :

"Archimedes b'la shah mait khlieh shisien,
Harud duriaw jong ka Syracuse"
(Dei Hangne Nga Shem)

Sngewtynnad ruh ban peit ia kine ki 'Poetic Expression' shaphang ki Ummat :

"Ki um mynsiem ha ngab ki shna lynti :"
(Baieit Tam Eh).

Ki don ruh ki 'Oxymoron'

"Jingjob-pynrem kylla ma ngi ia ki."
(Iathuh Kaei Kaba Phi kawh Ba Ngan leh ?).

Ki dang don shuh bun kiwei kiwei ki jingkordor ka 'Poetic Expression' hangne bad kata ka shong sa ha ki nongpule baieit bad kiba wad ban tih kham jylliew ia baroh ki jingshisha bad ka jingitynnad.

Ki dur ki dar ki Mieng hangne ruh ki long kiba shi rukom namar la shem ba kim bud dien ia kiwei ki nuksa ne ki dur phong hynrei u myllung u la prad lynti da kumwei pat.

Te da kitei ki nuksa ba kynsai, I Marsis I la pynpaw shisha ha kane ka jingpyrshang ba nyngkong eh ba Im dei shuh ba dang duna ha ka rynieng thoh poitri bad nga kyrmen ba katba dangiaid ka por lem bad ka jingshitryhem ka thoh une u myllung un sa poi sha kliar ka thoh Poitri ba janai.

Haba phai dien trai pat sha ka roi ka pa ka poitri Khasi ba la mih haduh mynta, ngin shem ba ka poitri Khasi, kawei na ki tnat diengbah ka Literashor jong ngi ka la poisngewsih ban ong - sha ka juh ka jingsahkut ka ahor ba umdum namar ka jingmih ki poitri Khasi ka la sdang stait man la u snem bad ki poitri janai ruh ki la nang hiar dor arsut na kawei ka por sha kawei ka por. Ka daw bah ka long ba kum ki briew peit khmat iohnong ka juk mynta ngi la biah phongrai ia ka mynsiem shong Blei ka Poitri janai, namarkata la sdang duh ka jinghiar ka maian ka poitri ha u khun khasi khara ha kine ki por.

Kumta ban pynbiang ia kane ka tarajur jinglymbiang, Ka Mariang bad ki Blei na bneng kum ha ki Sawangka ba khraw ki Krik naduh slem bah shuwa u Krist bad ki jong U Shakespeare ki hiar ban wanlam ia ka jingiaid beit ka synshar kynrum kynram ka umdum, te kumta ruh ha kine ki poitri I Marsis I la pyrshang ban kdew biang ia ki syrwet ba la jan jah sha ki 12 snem lynti ha khmat jong ngi kiba don ka khmat ban peit, ki shkor ban iohsngew bad ka mynsiem shoh myllung kaba dei shisha ka mynsiem briew.

Shuwa ban pynkut, nga kwah ban iathuh ba ki don ki dkhot poitri ha kane ka kot kiba da jylliew shisha ba ktah ia ki tipthuh jong ngi ki nongpule. Kum ka nuksa ngan shu kdew tang kawei napdeng kine :

"Ka dei ban dei ngan sah pyrthei wei briew ?
Sha jngai muluk jngai bah ri jingphohsniew,
B'la klan duriaw.... nangne na pyrthei ngiew,
Dien'jat jingieit jong ka kin im ha nga."

(Dei Hi).

Kum kine ki lain ki ktah shisha kumba ong u John Milton ynda ngi la khylliap ia ka kot ba don kata :

'Of true experience from this great event
With Peace and consolation hath dismiss'd
And calm of mind, all passion spent,

(Samson Agonistes).

J. K. DIENGDOH
Kseh Bilat,
G. S. Road, Shillong-2

Dated Shillong
The 7 January, 1998

Bynta 1 (Philosophical Thought)

1. HANGNO SHONG KA JINGSTAD ?

(i)

Ka don ka jaka ban tih ia ka ksiar
U nar ka tama bad ki mawlynnai,
L'da lah shaduh ñiamra u briew un hiar
Ban ioh lum spah byllai shibun kyrhai.

Ha sla khyndew jingdap ka bam ka dih,
B'la thang pynmeh rhem pyning da ka ding;
U khun bynriew bymhun u wad u tih
Shaduh-tduh duriaw badum synnia khlem tieng

Ka khmat shalak u khlieng kam kot sha ka,
Lynti jingtip jong ka u sing um tip
Ka thwei jylliew ka ong, "kam don ha nga."
Jingiap maian ka ong. "ia ka dum tlip."

U briew u iai wad tip lut wad-shi-wad,
Ban ka suin-sawang....jlan iar ka jingstad.

(ii)

Jingtied pyrthat na haw-haw h'duh khyndew,
'Leilieh shaiding beh thaba phyrnai khlang
Sur khynniuh jumai kyrhuh na ramew
Bad u lyoh iongdum hangtei ldui u lang.

Hangno don ka ing shongduh kynshew phria ?
Kum ka mluh lieh ka jinghap thah b,u theh,
Kumjuh 'eriong pyrsad ka beh hi phia
'Er kit slap shyrkhei na shatei ka beh.

U Bnai iaid-miet u nongsynshar aiom
Ka burom suin bneng ki khlur byllien bah,
U 'Leviathan' kynsha duriaw' i dom
Ha mariang iar than jingphylla khyllah.

Ka bor palat liam ba ngim kot sngewthuh,
Nga pyrkhat shi-iai-pyrkhat kut hajuh.,

(iii)

U shyiap duriaw shit-thang....ki jingjaw slap,
Ki sngi jingim jingiap don ba lah niew ?
Hapoh dohnud u briew jingmut syrtap
Don ma u briew shisha u ba lah thew ?

Kum bor pyrkhat briew bymkut dei kiei ?
Da bor bah ki jingshemphang bym-ju-kut,
Daei la buh nyngkong ia ka pyrthei ?
Jingtip-bymtip ki bun, ki bym-ju-lut.

Kum ka maia jingim shaphang jong ka
H'u riew sngewrit kam kut lada un wad,
Katba nang-ngam nangbun ki jingphylla
Ha thwei jylliew barieh duh ka jingstad.

Phi ki jingstad ba don ha sla pyrthei,
Phi ki jingstad jylliew phi wan n'u Blei.

2. DIENG KAIT B'LA SHAH POM

Jingshai ka don, jingdum k'la kah syrngiew,
Bunsien ngim treh ban leh watla ngi tip,
Kaei ban leh ban im pynban dum tlip
B'la dait, b'la ktha bad nguid ki bor jingsniew
Ki wan ki leit, ki phet katba u briew
B'u iam, b'u ud bad ksaid man ka khyllip,
Jingkhroh ban ring ioh thep ñiamra jylliew,
Bijai jingshai b'la shai bor jingkyntip:

Nyngkong khatduh un ioh ne duh kumjuh,
Priew b'la iap kin kynduh para baiap ?
Ki kam soitan kam briew....soitan long ruh,
Ba shem sngewthuh i'la ka jingim um duh
Pynban un iai mih lung bad sla khlem iap
Dieng kait b'la shah pom ruh ka iai mih duh.

3. DUR BHABRIEW

Kum na u lum kynjang ba mih ka sngi
Ka jingiphieng ka jingbhabriew jong ka,
Ka 'thei riewspah ka bym-ju-kwah pisa
B'la pher na kiwei ba ngi lah Iohı;
Kam ju long 'lok ruh bad ki jingijli
Ne bad kiei kiei kiba runar kynsha
Kum ka nongbah jamin ia ki rangli ,
Ka kham khlain bor ban ia ki shipai thma.

Ka phong pansngiat ksiar ba hakhlieh tam eh ,
Jingdap burom ka jingjanai bymiap
Ka khun syiem rangbah duh b'la shah pynsleh

Shisha, sngewrit, tieng Blei....la kha synrap :
Palat jinglieh i'u thah shit sngi batuid,
Dur bhabriew kynsai ka mynsiem khuid.

4. KUMTA RUH

Ka phawer mynleh ia ki wah batuid,
Katba nangjngai lynti iaid jngai arsut
Ki ia byrshem lang haduh kaba kut
Duriaw, k'sa duh jinglong sotti-longkhuid.

Ki wah ba shad tawiar kumba la thaw
Da ki jakhlia b'la sain dur jli ki lang,
Jingmih nangta ki long jingmad bakthang
Ban long ka 'Dead Sea', ki bymdon ka jingthaw.

Kum It, khapbrip phalang ki at-phyllung.
Pynkhih ka lyer....thaba por dei ka sngi,
U Jisu ruh shisien du sum la dung
Ne U Adam mai-Blei b'la kdiah ka krung:
Ki bor pynjot kaba ngim lah iohi
Long ruh kumta, ia ka dohnud balung.

5. MUTDUR IA JINGIM

(i)

Kaei kaba mih na shapoh u briew
Dei jingpyntngit kum ka jingleit kaibri,
Baroh ki jingbymman ne ki jingsniew
Ki mih na d‹hnud briew bymlah iohi ;
Ban isih lynter i'ki jingduna briew
Bad ban ieit ruh tang kiba ieit ia phi,
Jingkyrkhu aiu ha u briew ban siew ?
Ba dei kumne ngi lah ruh ban iohi.

Lada ka mluh ka blad noh shi synblad,
Ne thang sharak bad tap da ka pyrha,
Ne ban bam ja da khmut bymdon jingmad
Ne kham stad u ba bieit ban i'u bastad :
Jingmutdur ia ka jingim briew shisha
Syrngiew tipthuh jan sep sha jinglong mrad.

(ii)

Lada matlah u ba don khmat iohi ,
Peit u matlah u bymlah wat ban peit,
Iohsngew ei u kyllut ban i'u mynthi ,
Bun spah baduk ban i'u 'riewspah kyreit;
Ka Pap ka dei ka Hok bymdon sani
Ba ialap Blei lei lei u shah kynteit
Jingieit kylla nongshun, isih-bishni
Suki ka khmat ban poi, stet u nongleit.

Nga mutdur 'synei ia jingim pyrthei ,
Pleng jingim briew kan long kumne khatduh,
Kum dop syntiew jingieid tyrkhong jyndei
Kumba lano ka pyrthei sngi shyrkhei
Kan wai ? Jingiap thrangsnam kan rah jynduh
Shisien ngin ngam kum lieng, ngam tip shaei ?

6. NGA LONG U PILKRIM

Kum nongphetwir bymdon jaka shongneh,
Katba nangiaid jingim ruh nang jynjar
Halor kane ka sla kot rben baiar
Hikai ba ngan iaishah Mynsiem kyndeh ;
Bijai ki jingkyrmen hangne kam neh
Balei kumne pynban ia nga ki thar ?
Ka shai, ban peit ngam shai ym lah bishar
Paitpdang biang te ha lehnohei bymneh.

Ki sngi ki long kum nongtrei khalasi
Kum sngur pylleng bymdon jingmad ei ei,
Ki sngi ki long kum ki nongbylla sngi
Ba khmihlynti bainong na la jingtrei :
Ki jingjylliew ka 'Sheol' ban tip ngam lah
Nga long pilkrim Ah!.. Blei ha jingmatlah.

7. SUK KI BYM-PAT KHA (Psychology & Philosophy)

Ki jingbanbeiñ bym map ha sla pyrthei
Ba shah ban-bein katno ki tuid um-mat ?
Na nongbanbein ba dum mynsiem 'synei
Jingshai ki long, bymshai da kumwei pat.

Byrsieh ka pap iong rben....kyllon ka hok,
Arsap, sarong khwan spah dei 'riew shida
Khongpong ki jingmut briew ki kam Nurok
Ia 'riew tip-Blei, la kheiñ ki riew thala.

Nga iai pyrkhat suk ki b'la iap shisha
Ba ki la lait syrngiew na krem 'liew-long,
Hynrei ki kham donbok bun shah kita
Bym pat iohi jingsniew pyrthei bunrong

Long-lehnohei ban im....jingim bymler,
Suk Ki Bym-Pat-Kha tang ka jinglong lyer.

8. KSHAID BA JRONG TAM

Don ki kshaid ba jrong tam ha ka pyrthei
Ba kham palat ban ia ki jong ki lum,
Ki mih na thwei bym lah iohi jyndei
Ha por bapher drop na thymmei badum.

Jaka batuid jong ki ka don ha jan,
Hynrei jwat than ban thew katno ka jngai ?
Phylla don ruh ka bor jingkhih pynban
Lyngngdoh pat de ba kam lah krih sha jngai.

Kine da dur maian sha dei kiei ?
Kum jingpang iabit ia mynsiem balung
Sngewbha, sngewsih ha jingim briew pyrthei,
Kum bor pynkhih jingmut shisha ki dung.

Phi dei ki kshaid rupa ba jrong tam duh,
Phi dei ki um-mat briew ki bym rngat shuh.

9. TIKET KHATDUH

Ka paw kum dur itriem kynsha ban peit
Ha jingshongthait iohthiah dait thah slam-slam,
Jingkylia dak thymmai dak rim la dam
Jingiohi briew ngi tip, ngi ngeit k'la leit;
U lain shon saw kumba la mang pynbeit
Jingiald lynti sha shiliang suin ban kam,
Kumba ngi bam.... nguid-mih bad kylla eit
Kumta ruh sha jinglehnohei ka lam.

Mano ba lah ban pyntam ialade
Sa katto katne ryta i'la ka jingim ?
Ngi wiat, ngi rkhie, ngi kmen ha bymsule
Ngi iam.... ngi ud mynleh ba da kumne :
Tiket khatduh la pruid katba dangim
Ngim lah ban kiar met iap, ngin ieh hangne.

10. KI JINGJYNJAR

Ba Men shim noh ia ka jingim jong nga
Bah ngan jin da la hun ban um noh hi,
Na jinglongbriew.... phai biang sha ·dew byrtha
Ne kum pum-pum kynting 'er langthari.

Kum khnam, ka jingsngewsih b'la sah kut ha nga
Syrngiew jingiap nangjan manla ka sngi,
In at ia nga la mang ban long suda
Khlem jingkyrmen, pyrthei ka shiphang sngi.

Jingim nga im kum bam jyntah khlem mluh:
Ngam lah kyrmen ,sa tang katno ngan im ?
Ka bor ka sor la lut bad ngam don shuh
Ka met b'la iap lypa ha ka jingim :
La bthai jingim nga thrang ban iap jynduh
Jingpang lynter b'la pynjynjar mynsiem,

11. MYNMIET WAN PAW (Psychology &Philosophy).

Ki long kum dur byrngut tang iap ki khmat,
Lyer syrngiew ba shu jah bymlah ban bat.
Ki pynpyrkhat ynda la kyndit pat,
Kiba long kum nongiathuh lypa bad ruh
Ki jingkyrmen ba thok bym lah sngewthuh,
Ne bakhia than ki jingpyrkhat kumjuh :
Ngi kren ... khana kum por mynshai - mynsngi
Sha jingklet rngai.... sha jngai pyrthei bad ki.

Ki long kum it bym dei ki dur shisha ,
Ba paw bunsien bym-khuid bad bym-shisha,
Don ruh kum ki jingphah na lyndet ba
Kan sa jia ruh ha ka jingim ki briew,
Ki long maian bymkot bor pyrkhat briew
Mynmiet wan paw, tang ha ki jingphohsniew.

12. A Blei To Map

Katba dangim ki jingtynjuh h'u briew,
Jingiam, jingkmen, jingrkhie, jingdiaw mynsiem
Ki jingpynshoi katba nang ngam jylliew
Kat sha ba phai, pyrthei kaba i triem.

Mynsiem rangli tang ha ki jingmut briew,
Bymlah peiphang ki jingjynjar bunsien
Ki jingduna ha ka longbriew man-briew,
Jingbha ka jngai... jingsniew kane byllien.

Ki jingshisha ban wan longbriew hangne,
Ka don bad kam don ka jingmut h'u briew
Rynjain ki pap nga sah narphna 'lade
Ban im ha jingthala nga sngew babe:
Watla bunsien nga ngop ha ki jingsniew
A... Blei to map ia nga kwah phai sha Me.

13. JAKA TEP BRIEW BAKONGSAN

Ki leh kaei kaba ki kwah ban leh,
Ki ioh kaei kaba ki lah ban ioh
Jingiarroh I'u Ba ki dei ban iaroh,
Jingieit la theh kum syiem b'la shah pynsleh;
Kumjuh ruh hangne ka jaka shongneh
Ka sei kulär b'la smai na bneng la thoh
Ban long kynrad ia ki mynsiem baroh
Wat iä kita bymlah iohi ne teh.

Nongialehpyrshah da ki jingbishni,
Ka jingialeh nyngkong u la shah rem
Ka thma ba-ar da 'tien pynbiej ia ki
Hangta la ngat ki khun u Blei bapli :
Adam! ka pap jong me b'la shah pynrem,
Khyndew kylla ki jyntep briew jong ngi !

14. MADAN IALEH THMA

Ngim lah ban sam lyngba ia ka pynieng
Khmat briew batlot wat ka pynkiang jong ka,
Kumjuh ban thew pynbeit sawar ia ka
Naduh 'poh ramew shaduh tduh ka bneng;
Katno jingiar ka ar hima b'la seng
B'la synshar ruh da ar ki aiñ kumta
Kim don jingsuk, hala ka jingsngew meng
Ki knieh long heh ban nangiar ka jaka:

Dei da kine ki bor ba mar syndah
Ka jingialeh ba jur ba-iai-ap slem,
Ban ioh ialam ruh I'u paid byllien bah
Nangkhraw ka thma kynti ha madan bah....
Pyrthei jaka ki ryta bym pyndem
Blei bad u Soitan ki ialeh pyrshah!

15. SHU JLER KAI

Ngan ong sa kumno kein ka jingim briew
Khlem jingsngewsang da 'tien synhaw bunrong,
Ban twad kita ki jingmut briew jylliew
Nga kum 'langkñia khlem tip jingiap la jong.

Nga kum klet ialade ban bha kiwei,
Ka jingieit ah! b'la sei bad buit bad bor
Ki jingsngewjan kylla ia-jngai pyrthei
Tang jingsngewsih mynsiem b'la iap ki por.

Jingsep kito ki sngi jingieh dien duh,
Ki kam halor ki kam arshah kin pang
Sa ban ñiah lieng ba khlem boitha rynghang
Mynta, mano ban iam kylla khatduh ?
Kyntien jler kai ka jingiong briew mynta
Tang ban ioh myntoi kan bam pong kylla.

16. KI DON HANGNE

Kam don ei ei ia kito bym don ia
Kiei kiei ki bym iadei bynta,
Bad ka jwat ban shem ia ki jingshisha
Na kata ka daw la bynta ia ngi
Tip-thuh bym long kat juh hapdeng jong ngi,
'Wei um lah.... 'wei pat u, lah ban iohi;
Bym shem kum iaid lynti hapdeng jingdum
U ba shem u pynshai ia ki badum :

Don jingiohi barieh ba eh ban pdiang,
Ym lah batai natla iohi kyndiang,
Hynrei tang khyndiat kiba lah pynbiang,
Jingjylliew ki jingstad ba long ruh de,
Ha jingphylla jylliew ki dei kine :
Babiej kim lap, ki stad kin shem hangne.

17. JINGPHYLLA HA KA MARIANG

(i)

Ki lyer sur beh sawa bymlah iohi,
Ki pynshad-kynoi sur ha jinglyngngoh
Syntiew ki phlang ba khih shad kmen baroh
Ki dak barieh, ban ioh buh jingkylli ;
Kshaid byrthen banoh na lum sha them hi,
Wah rit wah heh sha duriaw bah ki snoh
Duriaw jingatphyllung ba khih phaloh
Bor jingkhih ban pyrkhat te la shu bthi,

'Oasis' 'bla pruid dak hapdeng ri shyiap,
Wat ki khlur phyrnai khapbrip ka miet dum
Ki dur phylla ban wad tip la khylliap
Ki sur kren briew jingthaw bym i.... bym iap
Jingstad barieh, kumno kin sah umdum?
Ki dieng .. sur rwai ud Blei wat ki nongiap.

(ii)

Ummat phylliah ding ki khlur ha sahit,
Ummat bym dei um jrop-shi-jrop ka jaw
Por miet dum ngaiñ lyngngoh ki ju wan paw
'Riewstad ka ju batai lyndet tohkit....
Bor tyngshain khrek ka sngi bakhluit ba shit
U 'Dngiem' bad hara dur kyllain ki thaw,
Dur 'Comet' tengkhat balei kein ki paw ?
Kum por iaid stet khlem pei pyrkhat kyndit.

Shisha da kumno kein ba ngan batai ?
Da jingpyrkhat ban ioh ki jingkyntip
Ba ka 'hynnin kam long kum ka lashai
Ne por mynta ka pher na ka hyndai :
Tang jingphylla khmat jylliew kwah jingtip
Ba dei kumta, Mariang, ba phi hikai.

18. PHYLLA RUH

Symbai barit mih u shylluit balung
Suki u khie u sdang khie lung shuwa,
Bad bud ki sla arliang b'la mih nangta
Kumne jingim jong u artet u plung,
Ha jingsan jingheh na jinglong khyllung
Poi sa ka por jam-iaid.... mareh lyngba
Ka um, ka sboh, ka lyer, ka sngi b'la rung
Bad kylla dieng-bah u jynthung hangta :

Ki tnat bad sla ki pyiar, phuh ki syntiew
B'la sieng... jingsieng iwbih ban dup ioh kheit
I'u soh, khnang ban bet symbai biang ha thliew
Kumta jingim khlemkut ka hiar ka kiew:
Jingphylla ruh kumjuh lada ngi peit
Ka 'tien pharshi u dieng bad jingim briew.

19. MAR Ia KHA MAR Ia KUT

Kum khnam b'la siat b'u her ban dung sohpdung
Bymlah 'i dak ia lyer b'u kad arliang,
Ne kum ka sur sawa iohsngew kyndiang
Jingim jingsngewsynei jinglong myllung...
Kumba ngi kit jingkit hadien kyndung
Kumne ka bud i'u briew tang ban pynbiang
Tang por la dei, khyndew ngin hap ban rung
Kum ksai ka thew ban pynkut sha shiliang.

Jingpaw syrngiew tang dei kjat sngi mynstep
Kum jynhaw um jah dak hapoh ka lyer,
Ka dung.... ka suh....bad thar kum sum banep
Duh jingkyrmen ynda ka sngi k'la sep:
Mar-ia-kha.... Mar-ia-kut ngi shah lynsher
Ka pap ka kjap, dak hok pat ngim lah dep.

20. Ki JINGAI BUIT

Ka long kumba duwai na rmiang shyntur,
Ba shu iaroh ia ka jingstad la jong
Hynrei ki peit hangno ban ioh bainong
kumta kham lah kaba puson mutdur.

Kumba kylli kaei ka jingsngewnguh ?
Na u 'riew khnium u bym-ju-isynei
Ne n'u khaw-eit shaphang ka thma shyrkhei,
Kham bha ka tip burom watla biej ruh.

Don lai tylli kiei kiei kiba
Ai jingmyntoi ha ka jingim briew,
Ki long kongsan ban lait na ki kam sniew
Ba long shisha kiba wan na kita:

Mynsiem long briew ba hok bad ki jingd' wai
Kylli na ki, phin ioh ki buit janai !

21. NONGSYNSHAR BARIEH

Kum 'leilieh thaba bad hap slap na neng,
Pyrthat, jumai ki b'la ju jia kylleng,
Kum sngi ba ai jingshai 'poh khrum ka bneng,
Ban dup iohi ki briew jingshai jong ka,
Kum umpohliew kyrsoi ba shngiam nylla,
Ngin tngen jai ki jingsliang tang dih ia ka,
Kyntien bathiang b'lah pynum dohnud briew
Kan pynjem jai wat dohnud maw basniew.

Ki long ki nongbishar barieh pyrthei,
Bunsien ym ju kynmaw ia ki d'lei-lei,
Ki don ha jan.... ngim kloi pyrkhat ei ei,
Ngi mut tang nongbishar ba ngi donkam,
Katba ma ki na rieh ki bat lakam
Synshar jingthoh 'riewstad junom kan sam !

22. KI DAK BARIEH

Ka long kum ksai pyrbit b'la tbeh jingshai,
Ne kum u slap pyntngen khyndew ka bneng
Jinglong ba salonsar k'ba par kylleng
Hynrei tang khyndiat eh la jied janai.

Bor tyngshaiñ ka b'la rieh hapoh duriaw,
Jingjlan haduh ba kut ka sla khyndew
Na sahit bneng ka ngam shaduh ramew
Ka kham palat ban i'ki jingthoh h'u maw....

Ka dei ka ktien, ka kmie jong ki kyntien
B'la kha ryngkat naduh basdang pynlong
Ia ka pyrthei kaba ngi im ngi long,
Sakhi bymiap Ban pynhun sah hadien

Kine ki dak barieh jong ka mariang
Dei tang ka bor poitri ka ban pynbiang.

23. BA DA KUMNE

Lehse ka dei ka jingim sangsot briew
Jingbymbiang kane ka pylla jingim,
Ne b'la shah kyntang d'ki kynja Baim ?
Ban leh ei ei ha ka pyrthei bynriew ?

Bymlah iadei ha ka imlang sahlang,
Jinglong marwei ban ngam sha ri ki rngai
Ban im ki longdien, mynta ka lashai
Watla katta, shu ngam ha sur bakthang.

Kyntien sngewthiang tam kiba sngewsynei.
B'la shoh jadu jingieit ha ki nongsngap
Nangkmen kiwei, 'lade pat nang-shempap
A, ki jingpyrkhat ki long da kumwei :

Ki bor ba kynja mynsiem b'la shah dung
Ba da kumne ha ka jinglong myllung.

24. KAM SNIEW

Na jingbymman ka kha sha jinglamler,
Na jingmut basniew ka leit sha u 'riewsniew,
Ki kam khlemrain sha jah-burom lynter,
U bymman ba riam 'liew-lep ia ki briew,
Katkum ka kam jingim la thew mawser
Sha ka jingdum, jingbiej, jingiap sngewngiew
Kum jingkyrmen shukor ha lyer bymler
Kan phai, un hap kylla hapoh ka thliew :

Namar ka wait kan hap halor ka wait,
Ka snam kan kyang.... kan ud.... halor ka snam
Ki jingkyrni kam neh.... kan sip.... kan dait
Nongpynbudnam ka juh jingpynbudnam;
Nongkam dakait, un iap h'ka kam dakait
Smai briew ka juh jingsmai kan bam.

25. KA SYRNGIEW

Ki khyndiat sngi lah ban iohi bad ruh,
Hadien ki khyndiat sngi un jah jynduh,
Kum jynhaw um ba her bymlah 'i shuh,
Wan hap slap biang haba la khia lyoh bneng.
Kum dep syntiew ba lah ban shem kylleng
Ki tlor bōd pyut tang dei ka aiom bneng
Ba iap kloi ban kiwei pat ki jynthung,
Bad mih kylliang thymmai kum ki siej lung.

Un iap kum 'Papirus' l'da rngat um ktieh,
Ne kum ki jingjam kjat iehdien un ieh,
Kum jingtyngkhuh ha maw kylla rong lieh,
Ki wah, katba ma u un dkut artat
Da bor jingiap ban ím ka wan lympat
Sngi jingim briew, syrngiew hap leit phai pat.

26. DEITI JINGSTAD

Jar-jar hapdeng ki jingpuson jylliew,
Balang umjer ba hap halor khyndew
Kumne jingieit shitrhem ba khlem dieng-thew
Na jingphohsniew ban pynkyndit bynriew.

Naba mynsiem jingim kan iai im sah,
Shisha kan im b'la tuid um syep shitom
Met pyut kan jah pynban kan long junom
U Simpyllieng phylla, un iai long sah.

Jingiathuhlypa lehse kam long mynta,
Um-mat byrshem mynsiem kan long hadien
Ki jingkyntip ban sah ha ki longdien
Ynda la lap 'mut-rieh jylliew shisha.

Kyntien jingstad 'riewstad kan iaid ryngkat
Deiti b'la dep-pyndep kan im ryngkat.

27. WAT ÑIEW-BEIN

Jingim ka long shiaha kaei kaei,
Bymneh ba iai kylla nawei-shawei,
Syriem ka jingphuhdur jong ka kynthei,
Ka jingbhadur tlor kloi bashet shukor;
Ki dkhiew ne khmud kim dei ki paid khlainbor,
Niang-bliar ba shong ha Ing paki kordor,
Ki puit khlem syiem ki iaid ryntih pynban,
Jingnang rynsied kyrdan-la-pa-kyrdan :

Bor sma, khlem kjat jinglah jam-iaid u thliem,
Shakri ne mraw haba ki kylla syiem,
Jingiap ngi tip, ban iap ka jingsngewtriem,
Ba dei kumne ka long wat i barit,
Na jingiohthiah mynta ne la shibit
Jingshyrkhei ynda poi ka por kyndit.

28. KHAM LONG KYRPANG

Kyntien sur kren ba mih na shyntur briew
Ki shah batai b'la wan na bor jingmut,
Rkhie-Ïam kren-sngap, Iaid-Ieng, rwai-siaw....jingmut
Ki don hapoh la ki jinglong jylliew.

Ha jingim briew dap tang ki jingpyrkhat
Syriem jinglong kum sim ba her suin-bneng
Ne lieng, halor sla um ba iaid kylleng
Khlem dien, khlem dak, jinglong b'la pher palat.

Kudam baiar tam eh ha sla pyrthei
Khiew ba-iai-long thylli kum bymdon um,
Jinglong barit bymshai ki long umdum
Jingmih nangta ki long kum 'bomb' shyrkhei :

Dkhot met u briew watla ki long kyrpang,
Mynsiem, jabieng, thylliej kham long kyrpang.

29. KA KTIEN

Jinglong kyrpang bymkot briew ban shemphang
Kane ka la don lypa ha sla pyrthei,
Ngim tip pat de mynno la kha jyndei ?
Jingshai khlem snam.... khlem dur b'la long kyntang
Kum sur mynsiem sawa ba her bym-lang
Sakhi bym-iap shisha bad jingaiei
'Riewstad batai ktien ki jngan sah ban sei
Pynban ma ka, k'la don naduh ba sdang :

Ka kynja bor.... phylla... bor ban sngewthuh,
Ki jait bynriew satlak pyrthei baroh
Ki briew ne mrad sur kren ba pher kumjuh,
Kum thah b'long biang sha jinglong um na juh,
Kum ka duriaw bym-shlei ruh te lyngngoh
Dum dngiem wat ki 'riewstad proh jabieng ruh.

30. NIAR BAN SHEM

U lok ne ka lok dang ia-shet kylla,
Jingialang samla dang lah ban ia phet
Katba jingieit jong ka kam don jingklet
Kum sngi bym thait ba shat jingshai shyrta;
Ka jinglong bashisha kaba da kha,
Mraw ne u syiem ba shong halor ka khet
Jinglong bymman ne ka jinglong shida
Ka te maitang kam ju iehnoh ne bret :

Ka dei kynja rieh-tngen ba paw dap lut,
Ba dap burom kyrpang b'la pher jyndei
Kum um-pohliew bym-rngat ... bym-duh ... bym-lut
Jingieit dap jingiaishah ka bym-ju-kut
Niar ban shem', jingieit kmie ha ka pyrthei
Bym long kum jinglong kpa watla ieit ruh.

31. PHER BAK

Balei kawei ka sngi ba ka kham bha
Ka jingshai ban ia kawei pat ka sngi
Katba baroh shi-snem ngi ioh na ka
Jingshai, jingdum ba mih na ka juh hi ?
'Dew ktieh na kti u nongthaw khiew nangta
B'u lah ban pynwandur 'tynnat ia ki,
Kum ka jingioh bainong ki nonbylla
Lada khyndiat ne bun ka shong ha ki:

Jinglong khongpong jingbha bad ka jingsniew,
Ha Marshak jingiap dei ruh ka jingim
Surok kali ne ka lynti iaid briew
Ki 'riew mynta, suki ki sdang thynrim.
Jingisih kam iadei bad ka jingieit
Pher bak 'riew proh jabieng, na kiba bieit.

32. IA LA KA MIENG.

Hapdeng miet dum synñia ka por 'wei briew,
Kum khan ka jingim briew ban shem 'synei,
Bad nga put mieng ha jingiam briew marwei,
Ki sur phylla... phylla jngai na ki briew,
B'la jah ka hok synshar ka biej iong-ngiew,
Jingud sur tmang namar ki bor pyrthei,
Jingshai la dum bymshai ki khun bynriew
Ba lang lyoh haw-haw ka jingdum phohsniew:

Nga ieit ia phi ko mieng namar jong phi,
Ynnai spah-nam burom pyrthei sngewbha
Hynrei ka daw ba nga la lah iohi
Jingjot kane khmat pyllew briew lypa;
Namar jong phi ngan lam sha step phyrnai
Na miet badum ban ioh sngi biang lashai.

33. YM DEI MA NGA.

Ym dei ma nga da jingsngewrit nga phla,
Ym dei ma nga te ban pynbiang phylla,
Ym dei ruh ma nga ban batai lyngba,
Da mynsiem shlei thnam sah bym lah set shuh,
Long ruh kum um-mat briew ba tuid jynduh,
Mynsiem byrshem mynsiem dohnud ka pluh,
Kum dienjat jingkynmaw ki her jngai bah
Kum 'dew lynnong hapdeng ka duriaw bah :

'Pdeng jingiohthiah ki briew kynjah marwei,
Kyntien pasiaw mynsiem kum um ki shlei,
Ki jingsyllok bad ka ba niar pyrthei,
Bad mih ka bor ba nga sa lah batai,
Ka don ka buit b'la pyrsad Blei janai
Bad dei n'ka Mynsiem khuid b'la ai jingshai.

34. HANGTA LEI LEI

Ynda ka thait jingjrem pyrthei lashai
Nangta poi sa ka por iohthiah noh hi,
U khlur myllung bashai hapdeng jong ngi
Hapdeng ka miet long-dum um iai phyrnai.

Na jingiohthiah pynban ba lah ban peit
Ban leit kynduh bad lok bympat ju shem,
Khublei jingieit, jingdiaw ba don ha them
Khublei la dei ka por ban leit jingleit :

Phi ruh khublei ko jingkynmaw bathiang,
Jingklet ka por la poi s'ban hap leit noh
Hangne ha pyrthei Wat ngam pat ioh
Sha ri thymmai, ka don por ia-kylliang.

Ka kam ynda la dep pyndep baroh
Hangta lei lei katno jingioh-iaroh :

Bynta II (Satire ne Ka Kyoh Mynthi)

1. SA SHISIEN BIANG

Sangset kumba tei ïng ban pynpra biang
Kum jingduwai katba kiwei ki tla,
Ki sur jongno u Blei un sngap kumta
Haba jingim k'la long lypa k'ba kynriang ?
Ksuid lieh, ksuid long ki ktha haban da biang
Bud sa soitan ba-ar b'la paw mynta,
Dei sa ki para jait ba leh shiliang
Jingieit Ri, jingsngew-artatien shisha !

Na jingkyrsiew I lehnohei to sngap,
Ioh dang don jingkyrmen ha ki longdien
Ban long Lot wat hapdeng ka ri jingiap
Ban bret ki kam Sodom 'be-ïap hadien.

Sa shisien biang sngew kum ban jaw ummat
A.... ka jinglongbriew b'la hiar niamra pat !

2. MADAN TALAIN WAIT

Thma jingsarong katba nangiaid ki sngi,
Jingsngew ia biang kum nongialam 'riew-khuid
Khlem tih janai ia jingjylliew jong ki
Ban shah lehrain paitbah hadien ha bud.

Ki kti stet thoh ka jabieng lehstad biej
Ba siat 'nam-sop her jngai na u sohpdung,
Ia dei, la stad ha pyrthei ka jingbiej
Khatduh kin ïap jyllop hapoh ka pung.

Shuwa ban kynthah nar saw da pyrkhat
Ba ioh shah kynthah kylla ialade;
Iada don kum kine ki jingpyrkhat
Pruid khlem nongrim ba kwah tang pynsat khmat,
Ba dei ki sngew stad than ka malade
Khamtam ki jingstad woh-nia biej pyrkhat.

3. SHAH RKHIE BEIN

Ka jingshisha ka long K'a bymsbisha,
Ki jingkyrmen ki sah ki bymkyrmen
Ban leh k'ba dei, ka dei ka jingbakla
Kumne ba katba mon lah ruh ban kren;
Donkam ei ei kum khun ba doh ieit i'u kpa
Haoid mynta lashai pat lah ban len
Hana ba ka pyrthei k'la iaid dangshen
Ki ong, b'ka dei ban kyrsam long kumta.

Kum jingpeit sawangka halor rynsan,
Kumne nga sah lyngøngh kum dieng iap-ieng
Ka ain pyniaid thymmai k'ia palat than
Kum u Daniel, ha krem ki sing pynban
Bym 'i khlur shuh hapoh ki mawsiang-bneng
B'la shah rkhie bein , ka pap pynban ka ksan

4. PYNIAP LADE

Ka ksuid longbrai la sdang tap ngain pyrthei,
Ban peit pyrman long briew shah bein kynkok
Ain Blei.... tip-briew.....la lip kan kut shaei ?
Sdang jop u syiem dujok ka kam nurok.

Jingim ... jingiap.... lada kum kren ei ei,
Shah ong pynban u ne u stad kunok
Nongai-jadu, nongleh-byrtong shyrkhei
Jingleh, u leh mynleh kum 'riew kutok.

Ka kam khyllah kynsha katkum jingshem,
Jingjia bym ju jia koit phylla shisha
Palat ia pap b'la iap ka jingtiplem
Khana hangne shaphang ka kam shongkha :
B'u kpa iala ka khun u kylla mrad
Kum Oedipus, ban dung ia la ki khmat

5. JINGSTAD SAÏAN

Duh-kha pynban haba ka sap la bther
Kum khein bai-khai khlem sang para mynsiem,
Ban phai hangno ka luk shano ka liem
Namar jingstad sarong h' nga mei lynter;
Synshar ka dum, thmu dung haw-haw u sder
Long syiem ka thma sarong kulmar budsien,
Sep ei jingtip pyrthei runar bym-ler
Pyniap khlem map, khlem- tip na jrong shah sdien.

Kum nongmane blei thaw ba dem mane
Ïa dur bymnang ban kren khlem khih khlem sur,
Kumjuh kam dum b'la rieh syrngiew sule
Ïam u bynriew b'la jah ka hok ka sngur :
Toi nga ieit la jingim watla nga biej
Bunsien para mynsiem, ngim don jingieit.

6. JINGLONG

Hapoh ka shalani sah kut ki stait,
Nongleit jingleit sha ka hapdeng jingthait
Un dih ka um babha ne ka basniew
Synrum kin set sah ha jingpyrkhat briew ;
Kum nongdie jyndie ym don ba niew 'riew hok,
Namar k'la long lypa ka kam leh thok,
Kum juh ma ka kat haba lap jaka
Kan pynang ryngkap kat ba wan sha ka :

Da sur bajem jingthiang palat um-ngap,
Kan bat, nangta kan kdup.... kan doh....bad kjap ;
Ka phriang sngewbha da dor ba tad kan die
Uno uno u khlam kam ju ijli :
Briew ba iadei bad ka, kin ngat jynriam
Jinglong 'Khus—A' na phang ka kjup ka piam :

7. TANG KI JINGPYNKYNMAW

Kumne kin ngam ki sngi bymlah ïohi,
Jinglang um-mat ki khmat ban pynbijai
Jingsngew-slem than ka por ka iaid kynjai
Kyndit ngi la shah ieh jngai bah ma ngi.

Ki jingjaw-um, um slap b'la jaw hadien,
Ba tang kumta kin jah kin nym wan shuh
Kum por b'la duh bymlah ïa-kynduh shuh
Ngi shah iøh khyrdong bein ngi ki 'riew-dien.

Kumba 'niang-miet b'la pah ki iathuh por,
Sur thiang katta nang ngam dohnud ba ngam.
Long kum jingkylla ki phlang jyrngam
Ban tip jingwan, jingmut thymmai ka por.

Ki wan ai mynsiem-thah ha ngi jar-jar
Na literashor shiliang duriaw-iar.

8. KAM DA MUT RUH

Namar burom pyrthei sngewbha badum ?
Ne ruh, na bynta ka jingbha shimet ?
Kam thew ba tang shi por ba lah ban klet
Jingmut ban niad i'u lyoh haw-haw ïong-dum:

Nga tip ba laiphewjait ki jingtynjuh
Kin sa mih ruh hapdeng para ma ngi
Kam pher, bad ngam phyila hangne ha ri-
Pyrthei kritik, pyntieng briew bym-kut shuh.

Kam dei namar biej-sian 'teng-por shisien,
Ngam kwah namar kito ba kwah myntoi
Kam long namar kito ba buh mynsiem phoi
Jingmut ban im, bad sah sha junom sien.

Kam ba mut ruh tang kiba ieit ia ka
Jingmut nga mut, kin neh ha lynter ryta.

9. KHUBLEI

Khublei ia phi, ki Nongialam ieit ri
Haduh katne ba phi la leh shitom,
Khublei ki kam tip-briew ba khlem pulom
Ka Jingieit ri shisha b'la lah iohi.

Kane ka dei ka jingieit ri thymmai,
B'la pher.... pher phngar na por u mynbarim;
Jingieit bym dei ka ma 'lade ban im
Ban suk, ban saiñ u paid ba khlem khuslai.

U kup shiliang, u sem shiliang bapli
Mynta hai-hai hapdeng ka rkhie sammut,
Ba ki la ioh myntoi na phi khlem-kut
Sa mih ba laiphewjait ki jingkylli.

Ka dei ka jingieit ri b'ngi hap ban kbum
Ba 'i shongkun ba sah haka umdum.

10. JINGSHEM (Philosophy, Satire)

Kyntien jingieit b'la khlei kyntien ruma
Ki smai ban nym ia-iaid wat sha bym-iohi,
Jingstet tiak-tok, 'lei-lieh ne sekhon hi
Kdup doøh ieit kum jain kup pat ki kylla.

Nga iohi d'la ki khmat bun........bun byllai
H'pdeng khyndiat sngi ka doh sngewbha pyrthei,
Jinglong samla, shynrang ne ka kynthei
Ia ka jingim ki ialeh khiew ja-kai.

Don bun ngim tip ba la kylla nongwei,
Bun ruh........bun Panshandi b'la shah ieh dien
Ne tang kynjah ka miet dum ka pyrthei
Kam mynsngi pat ki long sa da kumwei:
Don pat ki dieng byllan kum 'riew sah dien
Namar ki 'Po' ba ki la shet pyrthei.

11. KA JUK STAD-BIEJ

Ki briew mynta kiba la stad shisha
Jingnang jingtip jong ki bym-ju-tharai,
Kim long kum 'riew tymmen ka por hyndai
Jingtip-leh-tip, bym tip jingmut jong ka.

Samla ka jingkyrmen ia ka lawei,
Ki kam shit khlieh jong ki bym sdien long mraw
Kyntien tip-hok tip-sot bym lait synhaw
Ki longshwa pat, sangsot b'la pher kynrei.

Seng riti seng hima kum ki 'riew-rim
Shu dum kim tip, kim nang, kim stad bad ruh
Ki kham biej ban ki 'riew sian mynta kumjuh
Ki long shisha kum ka kyrteng 'riew-rim.

jinglong ki briew mynta lyngngoh ang-biej
Lah ka mynnor juk stad-hok watla biej,

12. JINGLONG BAPHER HA KA JINGIM

(Philosophy Satire)

Namar bun eh ki briew ha ka pyrthei,
Ia bai kylliang ki kheiñ kum mar iohei,
Kane kam iadei kum kam isynei,
Ba iaid da kawei pat hi ka rukom,
Ka dei jinglehbha i'u bashem shitom
Bym pynlong ruh i'u briew ban ai leh dom;
Jinglong haneng, bun bymtreh ai ram shuh
Tieng ioh shah thok ei ne duh jynduh :

Wat klet ia u ba bah jamin ia phi,
B'u bynda la ka jong ka jingim hi,
Namar na ka bynta ka kam jong phi,
Katba 'riew khlemrain u long kumta
Khamtam lei lei shaphang ka kam pisa
Kylla nongshun, pyn-lynga ka tyngka.

Bynta 111. (Elegy Ne Lapalang).

1. DEI HANGNE NGA SHEM.

Khyndai-Phewsan b'la leit khlem poi pyrkhat,
Kumne hapdeng ki lok ka rkhie sahuh
Bad ruh k'la dei artat ka snem khatduh
Pynban ha nga ki jia da kumwei pat.

Archimedes b'la shah mait khieh shisien,
Harud duriaw jong ka 'Syracuse'
U b'la duriap khlem lah pyndep, Phewse
La kloi ka iap : bym-lah pynhun hadien :

Kum myllung Wyatt, ha jinglongbriew 'synei'
Ba iai kylli i'ka jingshempap la jong,
Ne kum Shelley hajan Naples b'la shong
Pyrkhat sngewsih shapang jingim pyrthei.

Ba dei hangne nga shem, hangne nga shem
Jinglong khunswet, ym don briew ban sngewlem

2. UMMAT SAHNUD.

Haoid nga tip kane ka dei kaba
Lah ban iakren hapdeng ki khyndiat sngi,
Ïng rim sop pring shisha b'la lah iohi
Sa tang katao ngin hap ban iaid lyngba :

Shata sha ïng thymmai b'la oh janai
Tangba ka dei te ban pyndep ha shwa
Ban khun, shiphew tylli ki ksai muka
'Sai-hon san bad hynniew b'la buh kynsai.

Hynrei ynda phai pat sha kane ka liang,
Ban peit ia phi nga sngew sheptieng kylla
Ïoh phim pat dep ban teh pynskhem kumba
Ka dei shuwa ia ngi, ba ngin pynbiang.

Hangne halor jyntep nga ïam bynnud
Ïa phi te pa ki sah ummat sahnud :

3. UMMAT.

'Sodom' bad 'Gomorra' jingsngew-shyrkhei;
Jerusalem b'la pyniam i'u Jisu
'Gethsemani' ka kper ka jingkyrkhu
Jona ba-isynei biang ruh u Blei.

Ne ka 'Deutschland' jong u Hopkins shisien.
Ha bor 'eriong b'la ngam duriaw ba kjap
Ne u Judas b'la iam, b'la ud bad iap
B'u duh ka jingkyrmen ban wan phai dien.

Kito ki por b'la lieit bymlah iohi.
Jingiap Adam thyŋmai la thoh kynmaw
Ba dei nange nga shem ba don kaekaw
Ba lai 'NUMBER' jingieit ki long sakhi :

Jingim bymlah mutdur da kumwei pat
Ki longdoh longsnam um-mat jong ki khmat.

4. BAIEIT TAM EH.

Hapdeng miet synnia khristmas basuk ruh,
Nga mih na Ing mane... na sur rwai bneng
Ryngkat jingtieng nga kviuh b'roh shi-rynïeng
Tdem Mombati, la her ngam iohi shuh.

Ki bor sngew-briew... jingsngew-briew.. bymsnge-briew,
Ki um mynsiem ha ngab ki shna lynti;
Phi rkhie.... phi iai-pynshlur, kam ka bha hi
Pjah slam jingkhriat, dohnud ka kit wei briew.

Nyngkong ki sngi jingieit ngi ieit shisha,
Tang kawei.... dei ma phi.... nga sngew kyrpang
Jingsngew-kyrpang, sha jingkthang iriang-tmang
Ma phi, pynban phin im:.... ngan iap ma nga:

Ba nga ieit tam eh... 'died a lonely man ;
'My best friend....My best....he was a good man' :

5. U MYLLUNG KA RI KYNJAH

(i)

Dongdit long bneng nangthie na shnong Sohra,
Dei ruh nangthie la kha i'u 'Poet' donnam
Ki kam radbah b'la thoh h'u maw bym dam
Long ruh kum dak u maw shoh ksiar nylla;
Na sha lyndet ki jingkyntip phi tda
Ban sei na krem jingdum jingshai bym sam,
Poetry ka Prose kum dak....lama ban lam
I'u paid ka Ri ki dieng tylli ioh para :

Jingthoh kum thied baim jabieng kan krih,
Ha sur kyntien shongsbai jylliew jingmut
Phi ngam sha 'Sngi Barim' kum sngi kin mih
Hangta ka lyer jingim kan ud klemkut....
Sha ka jingstad hyndai ba ngin ia-tih
Ba ioh u thlen pihuin un wan kah lyput.

(ii)

Kum 'tiew-Dohmaw laiphew na ar jingmut
Ban ioh l'i hok kynti 'U Hynniew-Trep'
Kyrsiew.... mynsiem ieit Ri ioh sngi kan sep...
Phi kren da sur pangnud lang lyoh byrngut
Jingdum bymshai, dak-diaw lano kan kut ?
Kum sur turoi ban khie napoh jyntep
Met iap ban khie im biang na jingshah btep
Pynpashatding.... sha suin ka bym-ju-kut :

Mynnor barim na pung ummat phi sei,
Ia ki dohnud shukor juk dum ka pap
Kum sim pyllieng ka bneng ia phi khublei
Kyndit ki ksuid bym-sngew arsap laisap
Paw dur matlah ! pyndem niuhmat khlem Blei
Ba jingphyrnai ka Hok junom kan bsap.

(iii)

Hapdeng ki 'law kynjah mih 'Tiew u niut,
Syntiew phylla jar jar marwei u phuh
Ka sap kyrpang b'u Blei ia phi u buh
Ka jingburom bym-ju-thynrim kam lut;
Kum ding ba klang ban thang i'u ksain dait pyut
Ba ioh long briew kan hiar niamra khatduh,
Ah ! ba ngin ieit ia Ri la jong kumjuh
Kum phi, ban kiew ka jait bynriew kyllut :

Kum maw-sawa kà bor mynsiem ki por,
Da ki syrwet poetry.... bakhraw phi bet
Jingsieng iwbih kum 'Tiew pathai khubor
Hynrei ka por kam ap kyndit phi phet :
Sha Ri bym I, mynsiem bymlah bat bor
To ! ki matti jong phi ba ngin nym klet.

(N. B: 20-12-1994, ka jingkhublei ka leit ruh sha ka P, D, M. A, & A.G C. Deptt kaba la ai prize ia kane ka poem kaba la long ka jingthoh poetry ha kato ka sngi ha State Central Library. Tangba hangne nga la pynkylla noh sha ka dur ka Sonnet ryngkat bad ki jingpynkylla ia ki kyntien hangne hangtai.)

Bynta IV

Ki Mieng Shem-Pap (Tragedy In Love Sonnet).

(A)

1. KWAH TIP.

Kum 'tiew kulab sawhuin ia nga I wait,
Ka jingbhabriew phyrnai ba shai umdum
Ia nga I pynsatia mynsiem palat
Ban sah jingmutdur ha shai bad jingdum.

Teng-teng haba kynduh bad I, kumta
I pynpaw dak.... dak phuh samrkhie phaidien
Nga kum kylli hapoh la mynsiem ba
Ioh dei haleh nga la ithuh shisien ?

Nga mut lehse ka shat ka aïu-re
Haduh ban par jingmut jylliew ia-kyiuh
Lada kumne kan iai jyrngam sah ruh
Ne 'leh ia nga I mut shu pynthame ?

Nga kwah ban tip sa ka jingmut ruh jylliew
Lehse ka dei ka juh ka mynsiem briew.

2. SDANG BAN IEIT.

Ioh dei nangto ba ng'la iarap ia ka
Shisien katba ma I, I dangthiah pang
Ne kaei b'la pynlong In sngew-kyrpang ?
Sdang lehrain pakai jingieit sa ma nga.

Ki jingbuhrieh Im lah buhrieh shyrta,
Nga dap jingsngewpner.... phylla 'da kumne
Bad khmat lehrain jingsngew-ieit ba lehse
Nga mut, I ruh In ieit kumjuh ia nga.

Ka dur bhabriew jong I nga kum peit shin
Na pyrshah jingkhang ït por miet shai bnai,
I ruh I wait sam-rhkie h'u bnai ba shai
Ki ar kin long kawei mynsiem hadien :

Ngi sdang ban ieit-jingieit kylliang haduh
Jingieit... ngi ieit ka kut sha bym-kut-shuh.

3. IEIT IA NGA KUMBA NGA IEIT IA PHI.

Bunsien marwei bynnud sngew jinglynga
Haba kynduh bad phi ban ia-khlad biang
Man jaka iashem por- sngew kam pat biang
B'la kjap ka miet, ngi hap khlad noh nangta;
Bad ban iashem biang ruh lashai kumta
Khnang ba jingieit jong ngi baroh arliang
Kan skhem, jingphla lut la jingshem katba
Jingieit... nangieit.... nangngam haduh ban pang.

Ban biang tara poitri jingieit jongngi hapdeng jong nga jong phi
Ngan iai d'wai ruh naduh mynsiem ban shlei,
Kam dei ruh kum noh sha bym-lah iohi :

To ieit jingieit jong phi kumba ka dei,
Baieit ... ieit ia nga kumba ngala ieit ia phi.

4. NGAM TIP HAPOH DOHNUD JONG PHI.

Kum sim-pyllieng ha bneng b'la teh jutang
Jingkut jingshlei naduh por U Noah ?
Ne kum ka duriaw ba don um-mluh khtang ?
Ne kum Samson ba liem ha Delilah ?

'Tang kawei nga tip ba ia ngi la kha,
Ngi wan long-briew da bor pynkhih jingmut
Ki shap barieh jylliew ki don hangta
Kin paw 'mationg ruh te, nangta khlem kut.

Watla ngam tip hapoh dohnud jong phi,
Hynrei to bat hok kein ka soskular
To ai ba jingieit kmen kin thir sani
D'u ksai jwat, shaduh khatar snem lynti.
Ngi ieit.... ngi diaw.... teng-teng ki jingbitar
Ki long ki jingtynjuh ban phrang ia ngi.

5. KHAM PALAT

Ha jinglong-briew kumno ngin lah ban im ?
Kumba nga tip kumno phin sngew hapoh ?
Hapdeng kine kiei kiei baroh
Kin iai pasiaw ha kitab ka jingim.

Phi dei jingshai b'la sam 'poh ka dohnud,
Ban sah ha jingpyrkhat shyrta phim lah
Ioh, jingiar la kum ka duriaw bah
Jingieit kum wah ba sngur sha phi ka tuid.

Bun ruh ki ban lyngngoh shaphang jong ngi,
Bun ruh ki ban rkhie bein khlem da sngewthuh
Ki briew kin ong, k'ba dei ne kan bha ruh

Don ki ban sngew-'synei pakai ia ngi :
Kane ka jait jingieit b'la long shisha
Kham palat ban ki jingieit long bula' :

6. 'HYNNIN KA SNGI.

Nga kwah tip l'da phi sngew kumba nga sngew
Naduh ka mynsiem shlei duh bym iohi,
Nga ieit jingieit aiti lut ruh ia phi
Kum jinglong bneng wat tang ha sla khyndew.

Kine jain lieh iathoh kin duh
Pynban shisien kin neh sha junom sien....
Phi dei dohnud jong nga nangne shadien
Bad dei, jingieit ngi ieit.... kam iap jynduh.

Phi dei I ba phylla.... phylla shisha,
Phi dei I wei ba long pher na kiwei
Nalor kane ngan ong shuh sa kaei ?
Biang kein ieit ba ngin ieit jingieit nylla.

Kumba 'hynnin ka sngi ngi iaid ryngkat
To, jingieit ba ngi ieit kan im ryngkat.

7. IATHUH KAEI KABA PHI KWAH BA NGAH LEH ?

Nga sngew kum u ramhah ba kat ma nga,
Ne ka tyndong shimat ba khlem jingset
Namar jong phi jingim nga jan kum klet
Namar-kata, marwei ngam don jaka.

Kiwei ki lah ban kren lorni ia ngi,
Ki briew ba thap tang ban ioh kren thad-rong
Pynban arshah jingieit....ngin ieit, ngin long
Jingjop—pynrem kylla ma ngi ia ki.

Ki jingsngewsih ki wan hateng-khat por,
Hynrei ka daw ki long tang bor tynjuh
Ban wad ia ki ngim shem, ngim kot sngewthuh
Jingieit ki long jylliew, kipor ka tlor.

Baieit, iathuh sa kaei keiñ ngan leh ?
Namar jingieit bad phi ba ng'la dep teh.

(B)

8. NGA DANG IAI AP

Lehse kan sa poi hi ka por ia nga,
Watla kim pat urlong haduh mynta,
Khmat btai, ring-tlot samthiah, lynga-pisa
Jan klet her jngai sha jngai....nang jngai....pyrthei,
Jingpyrkhat blaw hapdeng miet dum shyrkhei,
Nga sngew 'synei la jingim briew marwei....
Dei ka daw....ka daw jong ka jinglong-briew
B'la wan dung sat, ha jingpyrkhat jylliew:

Jingmut marwei....kum mut In sngew kumno ?
Lehse In pyrkhat ruh ba tang lano
Poi biang ka por ban iabia noh bad no,
Kumba la beit kiba ha ing jong I,
Ne sa kumno ia jingkular jong I
Ia nga ? haduh ba nga iai ap ia I.

9. BALEI PHI SNGAP ?

Kham bha 'sha ba pyrthei ruh kan kut noh,
Ban long haduh katne ia nga kynsan
Ban leh bha than nga shem ka long pynban
Tang jingbakla lehsniew ia phi baroh.

Imat phi la klet me mynta ia nga ?
Haba kynduh phi leh kum bym-iohi
Lada ka don ei ei hapdeng jong ngi
Pynshai hok kein sngewbha ia nga mynta.

Mynsiem ka jngan, ka kyan sngew bthei klongsnam
Long kum hara Ri khlur jah h'u lyoh 'long
Bympoipyrkhat phin kren bein ha kyndong
Jingieit aiu tang ban shu ioh kjit snam ?

Na nga lada phim don kaei kaei,
Balei phi sngap ia jingpynshoi kiwei ?

10. DAK JINGKYLLI HALOR U SHYIAP

Katba dang shong ap lieng harud duriaw
Hapdeng katne jingbun u paid bynriew
Ka jinglyngngoh ruh ba kaei ka daw ?
Lehse....lehse k'la jia ei ei k'ba sniew.

Lai baje jan miet, dei ka por b'la buh
Ban leit shaw na ka jaka b'la iakut
Ka meit ngiew dum ka poi, nga shem khatduh
Sepei jing-ap—shitom baroh k'la lut !

Sdang par niangkhriat ha jingdaithah ka tlang,
Pjah slam mynsiem b'la buh ka jingkyrmen
Ka juban blei ban dkhat im 'i sngewsang
Ne ioh dei kiba ha ing ba ki khang ?
Halor u shyiap marwei ng'la shu kum kren
Dak jingkylli, ummat ha khmat ki lang.

11. NGAN ÏAM IA KI JINGISYNEI JONG PHI

Jingisynei jong phi khublei ngan lam,
Ki jingkyrmen phi ai ba ngam pat duh
Naduh mynsiem sngew-diaw jingieit ba pluh
Hapoh kane ka mieng b'la rah ka nam.

Ka daw jong phi sa mih ki lain poetry,
Ka daw jong phi ngan nym ia-kynduh shuh
'Teng-por kum 'tiew kulab phi tlor jynduh
Kum sha ki ri sep-ngi ngam lah iohi.

Kum u sim Syiem ha thit jingieit ngla ngat
Na jingsheptieng ngan sa hap long 'riew shlur
Namar jong phi ńgan im ha jingpyrkhat
Namar jong nga phin bha briew sah samla ?

Ha jinglong-briew bym don ka jingmut suk
Jingieit-ngi tïeng, jingieit bym don jingsuk.

12. PYRKHAT ARSIEN

Wat mut ba ngam lah shah ki jingbakla
Ne ïa ki jing-bym-ïa-sngewthuh jingmut,
Ne sa kaei pat kein phi mut ia nga ?
Ioh dei ki kam kamai, ka spah ka lut ?

Nga 'i jngai.... jngai ki her ki khmat jong phi,
Lane wat ong kaei ba lah ban ong
Wat leh kaei ba lah ban leh, ba long
Arshah ki jingsngewsih kin ban ia ngi.

Lehse ngam lah pakhang ha ka jingim
Baieit, nga la iai ong b'rabor ruh te
Lada kim sngew, kaei b'ngi long kumne
Ka mynsiem ieit jong phi kam don nongrim ?

Jingieit aiti kumba ng'la jied ia phi,
Ka dei namar ia phi bad tang ia phi.

13. SHITHI BA PHI THOH

Ngam lah sngewthuh balei ba ka wan jia
Kyndit na nga phi shu iehnoh jynduh,
Kaei mo ka daw ba ngam lah sngewthuh ?
Phi buh umdum ia nga ban pynsatia.

Katno marwei nga jaw tang ki ummat,
Synshar ka pap jingieit b'la shah kynrang
U tap pynwit u lyput badum tam ...
Kaei 'sha mo ka daw' nga kum palat ?

Jingieit ba shiteng por phi wan pynbiej
'Duh jingieit ka pynlong b'ngan iam rangbah,
Jingdum ka jingim pyrthei sngi b'la shah
Leh-bein, Jingieit ia phi ngam lah pynieit.

Ka sngi ka dei ka miet hapdeng jong ngi
Shithi phi thoh, ka phalang-it ia phi.

14. PHI IEIT LAMLER

Kum ha ki mrad kumne jingbishar briew,
Imat mo ia nga pynban ph'la mut sniew ?
Balei kumto n'duh 'hynnin Ng'la iohi
Leh bym-lohi h'ba kynduh ia phi ?
Iada phi sngap ki ktien lorni kiwei
Phim ioh jingshaniah shuh naei naei :
L'da dohnud kan long kwai phiah ar-liang
Ngan pyni lut, nga ngeit ktien briew phim pdiang.

Phin ieit shaniah i'u suri kup snieh blang
Ba don ki bniat pynjot ba leh pyrnang,
Phim tip - hapoh mynsiem ki mut aiu ?
Angel sianti tang ban pynshoh jadu.

Iada phim sngap kaei k'ba nga la kren,
"Phi Ieit Iamler," Kata wat pyrshang len.

15. KA STEP IONG-REIN

Phi ai jingshlur haduh ban sngew sarong,
Kyntien jingieit myllung ba ngam ju nang
Jingleh jong phi haduh katne nga long
Kumta sa mih ki jingthoh thiang ba kthang ;
Phi la hikai haduh ba ngan da long
Kum 'riew peit jngai.... sha jngai ki jingshemphang,
N'duh sdang ia-shong hi kim ju wan urlong
Ngam ieit, nga suk mynsiem, ngam diaw, ngam pang.

Kum 'riew sahdien, ngam nang ne tip ei ei
'Riew khlaw ba im sah biej hapdeng jingdum
Ngam dei ban nang bad ruh ban nang ngam dei
Lai-sien lai-wat ngan her napoh badum :
Ka step ïa phi, ïong-reiñ ia nga sa lei ?
Bad u ta hi, wat long kaba umdum :

16. 'ASPATAL'

Ïalade hi ngan sa kynnoh mynta ?
Sah jingmutdur ha ki jing-bym-lah ong
Jingim jynjar jong nga ka long, b'la long
Ki jingkrenbeiñ jong phi mynta ia nga;
Ki briew lada nga kren ne lap kumta
Kin 'synei lem ne rykhie-i bein ban ong
Jing-biej, b'u ïam ïa ka b'la dep, kumta
Nga tip phi long kum bsein bam khun la jong :

Nga nang mut ruh ba phin ia wan shong shngain,
H'kum kane ka khim jingsngew kordit sat
Kin long ki symboh rit ha jingkhlemrain
Kin sah lynti-ummat ka jingyprkhat :
Hapdeng ka jingthiah pang, kum biej jingieit
Na 'Hospital' nga tip ph'la sbet, baieit.

17. DECEMBER'S RAIN

Ngan rwai tmang-thiang ba phi iapoi burom,
Bad sur jingtem khublei khatduh jong nga
Phi leit ruh bad u ba phin ieit junom
Ban ong, nga ieit ia phi nga la bakla.

Kyntien dap-lak jingieit ba ngi la khlei
Ka long pynban ka 'zeal' kynmaw tympang,
Ngam long u ba bit te, kam pher marwei sa lei
Balei put khmat jong phi ummat ki lang ?

Kim sngewthuh phim lah peit hapoh dohnud,
Lada phim jin da puson jylliew bha
Ia nga ka long ruh ka jingieit bynnud
Ki rykhie beiñ pynban khlem sngewthuh ia nga.

Tang katta hi Baieit... Ah : 'don't refrain'
Ha jingpjah khriat diaw.... ka 'December's Rain !

18. NGAM LAH BAN LEH EI EI

Jingd'wai shitrhem bad ummat ruh ki shlei,
Ryngkat jingieit sngewrit ha phi nga phla
Ban skhem 'tien Blei B'la tang muhor nylla
Phi ruh phi ong. "nga ieit jingieit palei;"
Kyntien sngewthiang 'synei ki shet pyrthei
Khyllip 'teng-por, ka por balei shisha ?
Ki lyoh pynjngut....bym-mut briew ki wan jia
Ngam tip ki jingmut kin long da kumwei.

Ki jingsngewsih nga sngew ki wan ban sdien,
Nangmut ki dei ki jingbakla jong nga
Ki jingmut rieh jylliew b'la tip ha dien
Ki urlong pat, kumba la 'i lypa.

Ki kam ba phi leh ki briew kin iohi
Pynbon ka dohnud pait kam lah iohi

19. YN SA IA SHEM PAT HA BNENG

Sngew kum ban iap pait 'nud tang shu kynmaw,
Lyoh jingpyrkhat ki por kmen than jong ngi
Prem-miet byrhuin tang peit pha nang pynblaw
Pynban ka long 'Hades' bymlah iohi;
Dohnud ka ngam jylliew ngam lah pynpaw,
Na 'Paradise' hap phet Adam bapli
Ne kum pukni siang-diar ha suin thylli
Jingbymbanse, I ieh ba don ka daw.

Ki ring jubor sha ri ba jngai ban leit
Ban pyniateh 'sai-iong kum b'la iakut
Bad I... I'u briew u ba ki la pynbeit,
Sha jngai....duriaw....na nga I ieh bad leit
Lyngba shithi I ong, "Ia nga kam kut
Jingieit-bneng, ngin sa ia shem biang nga ngeit."

20. JINGIEIT KTHANG

A, phin jin da iohi katno ia nga
Khmat b'la shah shoh haduh katta, katba
'Lei-lieh-pyrthat ba tied.... um slap ki pra,
Dei ma phi bad phi dei ka jingieit-pang;
Jingieit... ieit tam ba jngai, dohnud ka pang,
'Tien-ieit bathiang.... jingdiaw mynsiem ki lang,
Jaw ki um-mat....dei ma phi ki um-mat
Ka dur jong phi ka wanpaw ha ki khmat.

Duh jingkyrmen mynsiem b'la shah pynmong,
Syrngiew jingieit-kyntien jong phi ki long,
Kan jia aiu pat bad u phin ia-shong?
Nga isih 'lade ba nga ieit ia phi,
Hynrei kumno ngan klet jingieit jong ngi?
Shano ki kut ia ngi b'la sep ka sngi?

21. MARWEI LA DUM

Kum u lamwir matlah kylleng nga iaid
B'la shah lehbein na jinglehbein baroh,
La jingim briew shisha nga kum kynnoh
Wat slap jing-jaw ba-diaw ruh ki la thait
Jingiap kham-thiang ban iap, ai kan jah lngaid
Kum 'tiew bajlop shisien lynti lyngngoh —
Ka dei mon Blei ne ki kam briew baroh ?
Ngam lah pynkhuid ka mynsiem briew ban sait.

Jingieit aiti nga shem ban leh bha than,
Kylla long pap ei ka dohnud palei
Kumne long-kha shu long byrsieh pynban
Hynriew ki snem shu sah um-dum balei ?
Marwei la dum nga la kum jied bakla
Wat Me ko Blei, balei Me phah pynkha ?

22. TANG JINGD 'WAI

Kylla niuh-lien ban kyrmen kum kine,
Kum sla duriaw por wan ka por khie-dew
Jingmad bakthang ka shiminit h'u briew
Da phew ki snem kan iai long sah kumne ?
Jingjia b'la dep la tep ha bamsule
Pyrthei ka mon lait-lan ka kam khyndew,
Kwah bneng than eh tang 'i ki rong thame
Jingim ha shiteng riat ban kheit sla-slew.

Jingim jong phi wat phi pyrshang ban dkhat,
Ki jingtiplem kim ai jingtiplem shuh
Por b'la la leit kin sa pynkynmaw pat
Phin iam pait-'nud, dohnud jong phi kan pluh
Hapdeng kumne ki jingtyrkhong iam rem.
Naduh mynsiem pynban, ngan d'wai sngewlem.

23. TANG JINGLEHBHA

Ha Jingtngen ngam lah tngen hala marwei,
Kum bnai ngan iaid lynti hapdeng miet-dum
Ha jinghun ngam lah hun katba ka dei
Jingim ka por shit sngi, kum thah ngan um.

Marwei kum por dait-thah ba kjap ka tlang,
Nga long kum dop syntiew b'la shah bam ksaiñ
Ng'la dum sa ban iap noh, ban iap nga thrang
Jingieit b'la aiti lut ng'la shah khlemraiñ

Nga im jingim pyrthei b'la pynmong sat,
Ha jingbabe sngewrem bymlong brieg shuh
Da um-mat bthei ba shlei tang 'tien khatduh
Ban sah jingmut jylliew ba phin pyrkhat,
Ba tang ki jinglehbha kin kut hangta
Wat lada phim kheiñ briew, pynban ia nga.

24. NGA TAN BIANG SHADIEN BAK

Kylla long sla tyrkhong jingpynpangnud,
Jingsahnud sa da kumno kein ngan ong ?
Kwah jah, hynrei kam jah i jingbynnud
Kum ban pynpait noh s'ka jabieng la jong;
Jingim ban iap hapdeng jingpait dohnud
Phi buhrieh jinglong basniew ban pynlong
Jingieit biej jong nga ia phi. phi pynmong !
Nga suk ban iap, ban ka jingieit pangnud !

Long-lehnohei kumne jingieit khlem ieit,
Jingkular kai tang ban pyndum jingmut
Wat ngan khlaw noh ki khmat, ban lait pynbieit
Khamsuk ngan shim l'u dohnud ban nym-ieit
Shuh, jingieit ia phi ka briew ar-jingmut,
Jingieit b'la dum, sah dak um-mat jingieit !

25. LADA IM SNGEW KUMBA NGA SNGEW

La slem....slem bah nga khlem 'i shuh ia ka
Naduh kato ka por ia-khlad bad I,
Nga mut lehse I la klet noh ia ki
Ba shawei pat, Jingieit. I don mynta.

Ïa I, da kumno kein ba ngan klet noh ?
I long jingieit junom ka jingkhlad kthang
I long jingkynmaw rkhie-ïa-ïam bathiang,
Jingshem........ byrshem um-mat ruh kin s'kut noh ?

Ïongrein lehdiaw hadien por sep ka sngi
Junom kan long....... marwei junom kumne,
Jingieit ha jingïam ngam lah ïam shuh ne
Ban dam jingieit Samla Tyngshop briew hi.

Lada Im sngew, jingim kan long briew ruh
Da jingkha lehnohei ka b'la iap duh.

26. BABE SNGEWREM.

Balei ia nga....... balei ah ; ko jingim ?
Jingieit b'la ieit kylla isih kyndit
Kaei shisha....... kaei ka b'la pynwit ?
Ha jingsngewsih jingim sngew kum ban tim.

Jingieit aiu ?.... aiu ba hap iehdien ?
Nga iai pyrkhat kaei ? balei shisha ?
Ka dohnud briew nga la shem noh hi mynta
Thangba, nga la ieit hok ia I shisien.

Um-mat jingkthang mynsiem b'la shah ngat bih
Ne dei ka nusip briew b'la wan urlong ?
Ne ioh dei ki briew hi b'la suit pynlong ?
Ne dei shisha jingim ban kut sngewsih ?

Nga dang babe ka jingieit briew 'synei
S'kaei pat kan jia bad phi hangne pyrthei

27. MARWEI JUNOM

Lyngngai met iap sla siej b'la pyut nga 'i
Dien-jat khnap briew.... b'la lwet halor ki phlang
Ba nga la long jingim syriem kum ki
Ki um-mat tlor bad slor ha jingsngewtmang ;
Sa katne te kan long katba lynti
Jingim, ngam im hapdeng jingshah pynkthang,
Marwei ban pynshongdor ngam lah ia ki
Jingrkhie kylla jingiam jrop um ki lang !

Jing-i-'synei ba phi la shah iuh bein
Dien iuh hapoh jabieng ngam sngew lah shah,
Kum mraw h'u syiem domriang nga shah lehbein
Kumne jingieit, ki thar ki dung ki shiah :
Pylleng ia sdieh ih-thang halor ka ding
Nga ruh marwei junom hadien ngan ing !

28. KUM KA JINGIAP HI

Katba lynti jingim ka iaid stet por,
Ngi nangsan ruh shaduh ka jingiap duh
Sngi jingieit tlem, sngewsih kin iaid kumjuh
Ba beh ka lyer jingiap ban iap ka bor.

Arliang lynti ba phuh dieng 'tiewdieng ngai,
Sieng lehnohei hapdeng ka jingieit tmang
Ha aiom pher, ngi iuh ha lynti phriang
Syntiew ki jlop bad pyut tyrkhong byllai.

Marwei.... kan long....marwei ngan iaid junom
Marwei ah ! sha lynti kynjah suda,
I sim didiaw b'i ud.... mynsiem lynga
Nga iam ia Ka lade da jing Sngewdom.
Ngi iaid haagne, tang bad I baieit hi
Jingkhlad junom duh kum ka jingiap hi.

29. WATLA IA-JNGAI

Phim dei la phi dei ka beieit jong nga,
Phi dei ne la phim dei ban ieh jynduh
Phi kwah ne phim kwah ban iathuh briew ruh
Hynrei, I mat kylliang ngi I'don lypa.

Phi lah ban thang noh ki jain ba dei ki
Jong nga, hynrei kaei ng'ia leh bakla ?
Katba dangim nga kwah ï'map bad phi ba
Ynda ngi ıap, mane ban map ia ngi ?

Pynban jingkular bad kam ba phi leh
Kyntien bad mynsiem ki long markhongpong,
Nga la tip bad u ba phi la iashong
Phin tip ruh ba ia nga ap ki jingeh.

Jabieng la ngam bad um duriaw pynban
Watla ia jngai, wat ai ba ngin diaw than,

30. KUMBA BUNSIEN

Lada jingim kan kut noh tang marwei,
Kum 'Iava' lum meh ding jingthnam shyrkhei.
Watla phi la sngew donlad ruh shawei,
Ngan tngen noh ba ng'la ieit ia phi shisien,
Ia kin kut bak kyndit nangne hadien,
Pynban nga la long hi bad phi shisıen,
Ba tang shisien sha junom sien bad phi
Ia ki, ban iai kynmaw manla ka sngi :

Ngan sa hun noh hapdeng jingthiang-tympang,
Katba iaid ka nusip ngam tip ba tang
Jingieit ba ngi la ieit nuduh basdang,
Watla kan kut shiteng ha ka mynsiem,
Ban man kylla lyoh-sdien ban jah shadien,
Jingieti jong ngi kan long kumba bunsien.

31. IA NGA BALEI ?

Baroh kawei ka pyrthei salonsar,
Long pher marwei ...... marwei sha jngai duriaw,
Na jinglong paid-bhur ah! ka jingsngewdiaw
Ngam long kumba phi long bym-sngew bijar.,

Watla ngam tip kumno jingim kan kut ?
Kumno ka mynsiem briew kan ioh jingsuk ?
Jingim jong phi lehse phi kham im suk
Ban jingim trah jong nga bymdon jingkut.

Ne kan kut noh marwei ia nga bad phi,
Nga kwah iap noh.... ngan s'iap.... ngan s'dum bad duh
Pynban jingieit jong phi wat bad u ruh,
Ngam kwah pynhiar ka kput kylliang ia phi.

Kaei ka pap ? kaei ka hok ko Blei;
Haduh katne ka long ia nga balei ?

32. KIN NGAM JYLLIEW.

Katno jingsngewphylla ka jingim briew,
Ka jinglong-briew jong phi manla ka sngi
Da sa kumno phin sngew hapdeng jong ngi ?
Kum rngai phohsniew shisha, nga iai phohsniew.

Dur khmat bhabriew kylla jingisih duh,
Nga tieng kumba shah rong eriong lyngngoh
Kum khriang sngur wah baroh kylla ktieh noh,
Ph'la ai mynsiem banthoh bad ban thoh shuh.

Lain kthang tam duh jingkthang sh'duh tduh dohnud,
Balei jingim ?.... Balei ? kum bitar ruh;
Tuid ei um-jaw jingpdang mynsiem kumjuh
Lehnohei kum ia phi ban iai sahnud.

Kin ngam jylliew.... kin nang-iai-ngam jylliew
Jylliew, shaduh thymmei ka mynsiem briew.

33. BALEI 'SHA ?

Ka sur na bneng ki kam pat ha dujok,
Kham ngam ka kam b'la leh ban ia ka ktien
Kular na rmiang shyntur ka lah ban thok
Jingieit kylla ka jingisih hadien;
Sah longsang jingshida mynsiem leh hok,
B'la long kumne bad ki jingartatien
Shibun ki lok lada phi thiang kyntien
Hynrei u wei, phin shem bymlah ban thok.

Baieit, phim ju iohi— kaei b'nga ong
Mynta ngan leh aiu shuh kein ia phi ?
Hapdeng duriaw— iriang kum 'dew-lynnong
Kum sum phi dung pyniap b'la shah pynmong:
Nga nang mut ruh phi la ioh khun ioh kti
Nga tieng ioh phi shet biang kum mynnynkong.

34. JUBAB PHIN LEIT SHAEI ?

Kane ka dur jong ngi b'la 'frame' ha ït,
Hangne ruh ka kyrteng jong ngi la thoh
Longlebnoh-ei.... sepei kine baroh,
Tang jingkynmaw ki sdien hapoh ka ït.

B'ha ïng jong phi lehse kin sngew kylluid
Namar jong nga long ruh ka daw jong ki,
Lynti ka lad thymmai ngam pat iohi ?
Don ruh ban ong, mynta phi la laitluid.

Lehse phi la sngewthuh bakla ia nga
Phim tip la jia aiu mynta ka sngi ?
Da khmat la jong phin jin da la iohi,
Hangnta phin 'synei lem kylla ia nga.

Nga wan sha phi, ngam ioh jingsuk pyrthei,
Lada phin ieh Baieit phin leit shaei ?

35. MARKHONGPONG

Ngan map ia ki jingleh jong phi baroh,
Ngan iai kynmaw ieit ruh jingieit jong phi
Jingieit sngewieit kan sop syaid sah ha ngi
Ngi ieit, jingieit jan tam ban hap khlad noh.

Jingkmen rieh tam barieb 'poh jingjynjar
Sangsot ka pyndiaw sat haduh katne,
Tang jingkynmaw kin iai jyrngam sah, ne
Sa tang jingkthang bathiang bymlah bishar.

Phi ai mynsiem—jingshlur ban tieng kyndit,
Phi ai jingkmen ban kmen jingsngewsih tlor
Rngiew—briew, jong ka jingiap kan bthat jubor
Kumta.... kumne ... ngam lah b'la don jingwit :
Sngew phi la sngew babe tang ba balei ?
Kham bha bad u ba ki la mon jyndei !

(E)

36. DEI SHISHA KA NUSIP

Nga sngew slem bah bym—ia—kynduh shuh hi,
Kum jinglong suin-bneng bad ka khyndew ruh
Pynban watla kin ngam shaduh trai duh
Kum phria, kylla um biang hapdeng jong ngi.

Kum u 'riewshang pyrthei b'la poi kylleng,
Tylli biang pat kum mombati b'la ing
Nga lap bun ruh, ki'thei bhabriew ba khring
Phi long ma phi na ki pynban ka bneng

Watla ph'la leit shawei na nga, kumjuh
Jingieit kynthong hapdeng jong phi jong nga
Phai-dien ki kot jingim b'la thoh lypa
Arshah kylla hangta ngin sa sngewthuh,

Dei shisha ka nusip bym lah pyniap
Jingieit kam iap dei jingiap kaba iap.

37. 'RIEWSTAD KI ONG

"Ka jingim briew ka long kam biej lada
    Ngi ia-ieit biang i'ka briew b'la shet kylla,"
Katba balei pat kein mynta ia nga ?
    Nga sngew sahnud ha jingkyrpad pan map,
Um-mat ban pynsngew ruh ka long sang pap,
    Namar nangbun shuh shuh ki jinglong pap,
Iada kyntait ne ieh kan long lane
Ha jingsngewsih babe.... ban iap lehse :

'Riewstad ki ong, "jingiaishah don ka dor
Jingieit ka lah ban siew ka pyndep bor,
Kum jingphuh 'tiew bapher aiom ki por."
Nga mut.... ka dei.... bad ruh la wan urlong
Ki por ki wan ki leit hynrei ki long
Biang bad phi hi, jingieit kum mynnyngkong.

38. WAT IAM

Jngai bah jingsngew ban sngew hapoh dohnud
Halor duriaw baim arngut hangne,
Ka spah pyrthei shukor ki dem mane
Lada ngi iap imat kim sngew bynnud !
Mynsiem jingieit janai hadien kin ud
Um-mat rupa kynmaw ha jingbabe
Sha trep, ka jing-jar-jar ale to bud
Ban lait na kam rongphong jingpynthame.

Lynti ka hok kham khraw ban ia ka nam,
Eden jingsuk kum bneng hangta ngin seng
Burom-sarong pyrthei jingiap kin dam
Haduh ka lyer jingim khatduh kan lam :
Jingieit bymiap sakhi na neng UN ieng
"Wat Iam" 'Alabaster' baieit "Wat Iam."

39. WAT ARTATIEN SHUH

Haba tang peit ka khmat sngewsih jong phi,
Ki jingsngew-kthang b'la pher na jingkmen duh
Ki jingsngewlem nang ai jingsngewlem shuh
Na jngai ka mynsiem rieh, bymlah iohi.

Kum niangbading ba tbeh jingshai mynmiet,
Ka lip ka rong tang suit kjat sngi mynstep
Halor um-mat nga ong, ia nga khlem pep
Lehse kan kut mynta hi ka minit.

Katno.... ia nga katno mynsiem ka noh,
Wat ki la tip jingieit-teh-ieit jong ngi
Jingsngew jynjar katba nangwan ki sngi,
Ngam ieit ia u, ia phi ngam kwah ieh noh;

Jingieit kan iai long ruh ia nga kumjuh,
Nga ieit ia phi l'da jia katba jia ruh.

(G)

40. SNGEWTIENG RUH

Katno jingsngew-kynjah sngewpher marwei
Tang peit dur-khmat ba kmen lehdiaw jong phi,
Sha jngai duriaw lynti iaid jhad sep 'ngi
Na lyndet rieh mynsiem sngewdung jyndei.

Watla sha ri nongwei ngam lah iohi,
Pynban kynmaw tympang ia nga, baieit !
Ne 'teng-lynti katba phi dang jngai leit
Tang ba wat pyrkhat than, ngan d'wai ia phi

Kumba nga ieit ia phi ia nga long ruh,
Nga dei ban ieit ka stad jingpule ruh
Bad ynda la poi shata kumne
Ngan s'thoh shithi sha phi, phi ruh kumjuh.

Lai snem kan kut ka jingpule jong ka
Jingsngewtieng pat, Ioh ka kum klet ia nga.

41. NGAM LAH SNGEWTHUH

Kumne kan long jingiakhlad junom duh ?
Dei ha shwa ba ka jhad b'kan poi Bilat ?
Kum palong um shu por ki jingpyrkhat
Ngam sngew lah ngeit, nga sngew artatien ruh.

Ka jhad b'la ngam duriaw dei ne kam dei ?
Ne ka lah ban dei da kawei ka jhad ruh
Ki jingkyrmen bym-sngewlah kyrmen shuh
Ne dei ki jingbakla pat da Kumwei ?

D'u 'bomb' shyrkhei 'Radio' ka ong hana
Jingbthei ha jar ki mynsiem-briew la iap,
A.... Blei ! tang Mame ba lah ban iarap
Na jingshyrkhei shaba ka don ma ka

Synei lem ruh ki mynsiem ban khuslai
Ban tip janai, khubor ngam wad lashai.

42. HARUD DURIAW.

Kumba ka at-phyllung k'la lah batai,
Da sur kyrhuh sngew-tieng triem-tieng katba
Um-mat ki jingsngewsih da lang 'duh ba
B'la ngat jynjar lang um-mat dap khuslai.

Katno ka long tang jingkynmaw bathiang
Yn d'la tip na shiliang duriaw ba jngai,
Jingim jong ngi ah; kum jingphohsniew rngai
Jingieit kylla sur mieng iong-dum lymbiang.

Tduh bneng kliar tam suinbneng haw-haw sawang,
Nga sngew kum b'la poi lang tang ki jingmut
Kum 'Orpheus' tang sur khatduh bad kut
'Eurydice' b'u iam, b'u ud bad kyang :

Harud duriaw kan long jingkynmaw duh
Ng'la ong hangne.... junom nym iohi shuh :

43. NGAM LAH BAN KLET.

Kumta naduh tynrai mynsiem bapluh,
Ki jingkwah-brai pyrthei ba pynsatia
Kin dem, kin rem, kim lah ¬ynshoi ia nga
Katto marwei kan bha ban long jynduh.

Syntiew sumar jong phi ki sah ban tlor
Dak iingsnewsih ba pyut ka jingiap stai,
Sati jingieit kane ba phi la ai
Met iap b'la iap kim im, ba khlem longdor.

Ng'la tip lypa lada teh shi hajar
Jingieit tang kawei hi naduh nyngkong,
Nga ngeit lada bun lok pynban ka long
Arshah kan sa ban ruh ki jingjynjar.

Baieit.... tang phi.... ah ko; 'tiew Lasubon,
Shano.... hangno.... haei bad no phi don ?

44. LEHSE PHI DANG ITHUH ÏA NGA.

Ka por ka lah ban bthep ia phi shapoh,
Por la dei ban pyndem ki kjat jong phi
Por bad bor.... bor jingim la sep ka sngi
Jingbym-sngewthuh ki jingpyrkhat bapoh;
Ngam lah ban klet ia kum kita baroh
Hangne wat bym kot khmat briew ban iohi,
Phi la khap ngain ki khmat, khaduh ngaiohi....
Ban iohi pat, ha kawei pat ka Ri.

'Ei dang lah kren shaphang maia jingim ?
Sngew kham khraw ban kaba nga sngew hapoh
Marwei nga iai pyrkhat katba dangim
Ba khlempep phi la iaid na lynti khim :
Jingim kam slem, shiphang ngi hap her noh
Lehse phi sa ithuh ha Ri jingim :

45. KYRTENG JONG PHI HA 'MILKY—WAY'

Shapoh u thah suin bneng ka bneng phi iam
B'la rah da bor bym i.... bym-kot khmat briew,
Jingleit lynti bymlah shem shuh phi kam
Sha 'Milky-Way'. nga doh la kti iam briew ;
KYNRAD jingim u la shim noh bad lam
Dohnud jong nga la ing la pei pyrthei,
Jingkmen la kjap, la ktha, la nguid bad dam
Nga dwai ia-iam ha pyrthei ka wei briew.

Khyndiat kynta ki jingkyrmen kumne,
Na khap lyoh khlur sdang lang byrngut um-mat
Jingpyrkhat bun.... bunsien mynsiem babe
Ar tylli ki kyrteng, kawei la bat :
Nym klet shuh.... ki por ngi peit ki Milky-Way
Kyrteng ha 'Milky-Way' junom kin bsat.

46. KA DAW JONG PHI

Ka ding ba rhem bymlip kynmaw tympang,
Marwei nga sngew ba sur khatduh ki beh
Jingieit shu kut sngewsih jingmad bakthang
Ym kum 'Theseus' b'u klet jutang b'la teh ;
Ah ! ba ngan long kum palong um bymlang
Ba pait tang tiak dei lyer ha shap bymneh,
Pynban ngam long kumta ban iap ngam thrang
Nga hun ban long u Job b'la shah pynsleh.

Kum 'Ariadne' ka paw ka dur jong phi
Hapdeng khyndai ki khlur ka bneng, nga kren
Phi kwah aiu ? 'Tien mynsiem nga kylli
Phi jah pynban ha lyer jinglong mynthi :
Baieit, hangne ngam lah ban shem jingtngen
Na nga Phi phet sha suin.... tang marwei hi !

47. JAKA HANGNE

Mynta shano kato ka por k'la phet ?
Katba shisien hangne ngi dang ieng kai
Ryngkat ka rkhie sngewbha bymlah tyngkai
Tang jingkynmaw ia-iam. sngi-por b'la leit.

Bunsien na ing I ju wan khot ia nga
Ba ngin ia-leit bam lyer pyngngad kylleng.
Ngi la iaid.... bad thait ... ngi shongkai ruh teng
Bad dei hangne, kane hi ka jaka.

Harud ka pung ba don sla dieng sohot,
Kyntien jingieit bad nga kdup ieit ia I,
Katno ngi kmen, ha kum kato ka sngi
Bymkwah khlad shuh ka por pynban ka khot.

Nga ieit.... ngan iai ieit.... kane ka jaka
Ban pyrkhat biang, ka pynisih ia nga.

48. SHA JINGJYLLIEW PYRKHAT

Ha por ki por wei briew nga kum pyrkhat
Hapdeng miet-dum 'pdeng jingiohthiah ki briew,
Ka shlei.... iai shlei bad ngam dohnud jylliew
Nga wad ban shem ia phi, ko jingpyrkhat,

Jingkha—jingiap ki briew ki wan ki leit,
Pynban ngin klet ba ki iai long kumjuh
Kum ha pyrthei lehse kan long lem ruh
Ki briew, ha bneng kin ngam.... kin mih bad leit ?

Ki jingmutdur shaphang ka pyrthei sngi,
Shisha ngim tip lane kan wai kan kut ?
Lehse kam kut hi wat ha kaba kut
Ki sngi ki por ki kylla man ka sngi

Sha jingjylliew pyrkhat kan long kumta
Nga mut kin long, kumba k'la leit na nga.

49. DEI HI !

Balei nga iai long sah kumne marwei ?
Ba bun.... bun jingpyrkhat mutdur ki krei,
Hapdeng ka miet synnia jingdum shyrkhei,
'Ia thor ki speh banep na rieh pyrkhat,
Jingmut barieh ki paw ha ki ummat,
Ki khleh ha jingieit ba maian ryngkat,
B'la shah ieh bein dien duh bym 'lah i shuh
Kum mraw b'la shah leh bein nga sah khatduh:

Ka dei ban dei ngan sah pyrthei wei briew ?
Sha jngai muluk jngai bah ri jingphohsniew,
B'la klan duriaw.... nangne na pyrthei ngiew,
Dien 'jat jingieit jong ka kin im ha nga
Jingiap.... kato.... kato.... dur bhabriew ba
Dei hi kato.... phi b'la pyndiaw ia nga !

